

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PRIHODNOST E-IZOBRAŽEVANJA NA EKONOMSKI
FAKULTETI**

Ljubljana, marec 2007

PETER MEHLE

IZJAVA

Študent Peter Mehle izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom docenta dr. Aleša Groznika, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	1
2. UČENJE	2
3. KLASIČNO IZOBRAŽEVANJE VS IZOBRAŽEVANJE NA DALJAVO	3
4. IZOBRAŽEVANJE NA DALJAVO	5
4.1. OPREDELITEV IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO	5
4.2. ZGODOVINA IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO	6
4.3. ZNAČILNOSTI IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO	8
4.4. KATERI MEDIJI SE UPORABLJAJO V IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO	9
4.5. RAZLOGI ZA IN PROTI IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO	11
4.6. PRILOŽNOSTI IN NEVARNOSTI IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO	12
4.7. RAZISKAVE V IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO	13
5. E-IZOBRAŽEVANJE	14
5.1. OPREDELITEV E-IZOBRAŽEVANJA	14
5.2. INTERNET	16
5.3. NIVOJI E-IZOBRAŽEVANJA	19
5.4. PREDNOSTI IN SLABOSTI	20
6. E-IZOBRAŽEVANJE NA EKONOMSKI FAKULTETI IN NJEGOVA PRIHODNOST	22
6.1. ZGODOVINA EKONOMSKE FAKULTETE	22
6.2. RAZVOJ IN UVAJANJE IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO NA EKONOMSKI FAKULTETI	24
6.2.1. ZNAČILNOSTI DODIPLOMSKIH PROGRAMOV NA EKONOMSKI FAKULTETI	24
6.2.2. UVAJANJE IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO	26
6.2.3. PRISTOP K REALIZACIJI ŠTUDIJA NA DALJAVO	28
6.3. E-IZOBRAŽEVANJE IN EKONOMSKA FAKULTETA	29
6.3.1. POZNAVANJE E-IZOBRAŽEVANJA	31
6.3.2. E-IZOBRAŽEVANJE V VISOKOŠOLSКИH ZAVODIH	32
6.3.3. OSEBNI RAČUNALNIK	34
6.3.4. UPORABA INTERNETA	37
6.3.5. DOSTOP DO INTERNETA	39
7. SKLEP	44
8. LITERATURA	46
9. VIRI	46

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Prednosti in slabosti medijev</i>	10
<i>Tabela 2: Število študijskih centrov, število izvajanih letnikov, število študentov, število razvitih predmetov in število izvajanj število usposobljenih tutorjev po študijskih letih</i>	30
<i>Tabela 3: Poznavanje pojma e-izobraževanje</i>	31
<i>Tabela 4: Strinjanje s trditvami o e-izobraževanju – uporabniki interneta in neuporabniki interneta</i>	31
<i>Tabela 5: E-izobraževanje je strateškega pomena za nadaljnji razvoj izobraževanja na našem zavodu – po različnih vrstah zavodov</i>	32
<i>Tabela 6: Dobro smo seznanjeni s pomenom in z možnostjo e-izobraževanja pri izvedbi študijskih programov – po različnih vrstah zavodov</i>	32
<i>Tabela 7: Delež zavodov glede e-izobraževanja na zavodu – po različnih vrstah zavodov</i>	33
<i>Tabela 8: Število predmetov z e-izobraževanjem – po različnih vrstah zavodov</i>	33
<i>Tabela 9: Pomanjkanje kadrov je ovira za uvajanje in/ali uporabo e-izobraževanja – po različnih vrstah zavodov</i>	33
<i>Tabela 10: Pomanjkanje opreme je ovira pri uvajanju in/ali uporabi e-izobraževanja – po različnih vrstah zavodov</i>	34
<i>Tabela 11: Uporaba osebnega računalnika</i>	34
<i>Tabela 12: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu – 1.del</i>	36
<i>Tabela 13: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu – 2.del</i>	37
<i>Tabela 14: Demografske značilnosti uporabnikov interneta in neuporabnikov interneta</i>	38
<i>Tabela 15: Lokacije, na katerih uporabljajo internet mesečni uporabniki interneta</i>	38
<i>Tabela 16: Dostop do interneta v gospodinjstvu ter deleži gospodinjstev z osebnim računalnikom in mobilnim dostopom</i>	40
<i>Tabela 17: Delež oseb, ki živijo v gospodinjstvu z dostopom do interneta</i>	40
<i>Tabela 18: Ali v ste že razmišljali, da bi vaše gospodinjstvo nabavilo dostop do interneta?</i>	41
<i>Tabela 19: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na posedovanje osebnega in/ali prenosnega računalnika</i>	41
<i>Tabela 20: Način dostopa do interneta oseb v gospodinjstvih</i>	43
<i>Tabela 21: Načrtovan način dostopa med gospodinjstvih brez dostopa, ki načrtujejo pridobitev dostopa v naslednjih 6 mesecih</i>	44
<i>Tabela 22: Dostop do interneta po strukturi oseb v gospodinjstvih</i>	44

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Institucionalizirano in neinstitucionalizirano izobraževanje</i>	5
<i>Slika 2: Evolucija študija na daljavo</i>	7
<i>Slika 3: Študijski programi Ekonomske fakultete</i>	25
<i>Slika 4: Moduli aktivnosti za uresničevanje projekta študija na daljavo</i>	27
<i>Slika 5: Prikaz naraščanja števila študentov študija na daljavo na Ekonomski fakulteti</i>	30
<i>Slika 6: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu</i>	35
<i>Slika 7: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu</i>	35
<i>Slika 8: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu</i>	36
<i>Slika 9: Uporabniki interneta v celotni populaciji</i>	37
<i>Slika 10: Delež uporabnikov interneta v celotni populaciji - projekcija</i>	39
<i>Slika 11: Delež oseb v gospodinjstvu z dostopom do interneta: primerjava Slovenija – EU15 (1996 – 2004)</i>	42
<i>Slika 12: Osebe v gospodinjstvu z dostopom do računalnika in možnostjo mobilnega dostopa do interneta</i>	42
<i>Slika 13: Rast relativnih deležev glavnih hitrih dostopov med osebami v gospodinjstvu z dostopom do interneta</i>	43

1. UVOD

Živimo v času informacijske tehnologije, katere vpliv je čutiti tudi na pedagoškem področju. Z njo se spreminja tudi podoba učnega procesa, kjer učitelj ne bo samo prenašal znanja in našteval dejstev, ampak bo organiziral učni proces v smislu iskanja, pridobivanja in ustvarjanja novega znanja. S sodobno informacijsko tehnologijo in z vedno hitrejšim razvojem telekomunikacije bodo lahko učenci pridobivali znanje iz različnih virov (Sorčnik, 2004, str. 7).

Izobraževanje na daljavo predstavlja tako imenovani »boom« po celotnem svetu. Vlade, univerze in zasebne izobraževalne ustanove vidijo izobraževanje na daljavo kot možnost povečati izobraževalne priložnosti za tiste, ki so bili iz njega izločeni, povečati izobraževalno raven prebivalstva in prek njega povečati gospodarsko rast. Vsi vpleteni nadaljujejo boj, da bi zmanjševali probleme in maksimizirali rezultate (Mood, 1995, str. 145).

V sodobnem svetu je izobraževanje na daljavo že uveljavljena oblika izobraževanja, ki je enakovredna klasičnemu. Prisotno je v vseh razvitejših evropskih državah, v vzhodnoevropskih pa se na njegovo uvajanje pripravljajo (Zagmajster, 1996, str. 5).

V zadnjem obdobju se je z razvojem komunikacijskih tehnologij razvilo elektronsko izobraževanje, ki je vsaj v nekaterih pogledih podobno klasičnemu, kot je npr. telefonska govorilnica, podobna mobilnemu telefonu. E-izobraževanje omogoča, da se lahko ob pravilno konfiguriranemu računalniku učimo kjer koli in kadar koli. Prav tako nam mobilni telefoni ob ustrezni nastavitvi omogočajo, da se kadar koli in kjer koli pogovarjamo s komer koli hočemo (Grobovšek, 2004, str. 2).

Diplomsko delo bo skušalo prikazati, kakšna bo prihodnost e-izobraževanja v Sloveniji in na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Analizirali se bodo vsi dejavniki, ključni v njegovem razvoju in uspehu. V prvem, teoretičnem, delu se bo z uporabo deskriptivne metode skušalo prikazati razvoj e-izobraževanja. Izhajalo se bo iz učenja kot osnove vsakega izobraževanja. V nadaljevanju se bo prikazal razvoj izobraževanja na daljavo kot predhodnika elektronske oblike in njegova primerjava s klasično. Tako bomo dobili pregled nad njegovo zgodovino, značilnostmi, oblikami, prednostmi in slabostmi.

Naslednji sklop se bo osredotočil izključno na elektronsko obliko, ki predstavlja prihodnost v izobraževanju na daljavo. Skozi pregled ključnih značilnosti in orodij za njegov obstoj se bo prešlo na del naloge, ki se bo specifično nanašal na prihodnost e-izobraževanja na Ekonomski fakulteti. V tem delu bo večinoma uporabljena analitična metoda, saj bodo analizirani številni dejavniki, ki so zelo pomembni za razvoj in obstoj e-izobraževanja. V analizo bodo uvrščeni predvsem poznavanje e-izobraževanja v Sloveniji, e-izobraževanje v visokošolskih zavodih, razpoložljivost računalnikov po gospodinjstvih, uporaba in dostop do interneta.

Na podlagi zaključkov iz analitičnega dela se bo v zadnjem delu naloge opredelila prihodnost e-izobraževanja na Ekonomski fakulteti. Ne glede na to, ali bo trenutna situacija pokazala možnost uspešne uvedbe e-izobraževanja, bo to v prihodnosti nujno. Zato bo treba narediti vse, da bodo ključni dejavniki za njegov uspešen razvoj na ustreznem nivoju, za kar bo treba precej dela s strani študentov in ustreznih ustanov. E-izobraževanje se uporablja povsod po svetu, čas je, da se začne tudi pri nas.

2. UČENJE

Ob prebiranju literature naletimo na številne opredelitve besede učenje. Najpogosteje se uporablja definicija učenja, ki pravi, da je učenje proces, s katerim se zgodijo relativno stalne spremembe v vedenjskem potencialu kot rezultat izkušenj (Korže, 2005, str. 1).

Prva asociacija na besedo učenje bi bila pri večini ljudi ponavadi izobraževanje, kakršnega poznamo v klasičnih ustanovah. Tam poteka to v učilnicah, kjer pridobivamo tako imenovana teoretična znanja (Marland, 1997, str. 2). Teoretično učenje je zelo pomembno, če ne celo najpomembnejše, saj nas seznanja z osnovnimi informacijami, nam razširja obzorja in daje osnove za nadaljnji razvoj znanja. Pomembne pa so tudi druge oblike pridobivanja znanja, kjer prednjači predvsem tako imenovano izkustveno učenje, ki temelji na učenju iz lastnih in tujih izkušenj (Thorpe, Edwards, Hanson, 1993, str.140).

Izkustveno učenje je posebna vrsta učenja, ki ga je David Kolb definiriral kot vsako učenje, ki je v neposrednem stiku z resničnostjo, ki jo preučuje. Pri tem gre za neposredno srečanje s pojavom, ne za razmišljanje o takem srečanju ali o možnosti, da bi kaj naredili v resnični situaciji. Izkustveno učenje ima dolgo zgodovino. Razširilo se je v zadnjih desetletjih kot odgovor na teoretično učenje, ki je zasnovano na knjigah in učiteljevih besedah ter razvija predvsem abstraktno znanje. K razvoju je pripomogla tudi želja po tesnejšem povezovanju teorije in prakse. Med njegove idejne očete štejemo Johna Deweyja, Jeana Piageta, Kurta Lewina in Davida Kolba. Vsak izmed njih si je po svoje skušal razložiti, kako združiti neposredno izkušnjo in abstraktno mišljenje, saj za globlje učenje ne zadostujeta samo posamična izkušnja ali samo abstraktno učenje. Izkušnja nam pomaga razumeti abstraktno (Marentič Požarnik, 2000, str. 132).

Kolb tudi pravi, da človekovo učenje poteka tako, da se prepletata dve razsežnosti. Pri prvi je na eni strani subjektivno doživljanje, na drugi pa sistem abstraktnih pojmov. Pri drugi razsežnosti gre od razmišljajočega opazovanja pojavov do poseganja vanje. Pri izkustvenem učenju gre za ciklično prepletanje vseh štirih ravni. Ni pomembno, na kateri ravni začnemo, pomembno je le, da jih povezujemo med seboj, ne pa med seboj ločujemo. Izkustveno učenje je oblika učenja, ki skuša povezati neposredno izkušnjo, opazovanje, spoznavanje in ravnanje (Marentič Požarnik, 2000, str. 133).

Teoretično in izkustveno znanje sta v praksi med seboj povezana, kar potrjuje tudi Elbraz, ki govori o praktičnem znanju, ki na podlagi teoretičnega in izkustvenega znanja opredeljuje razmišljanje posameznika in njegovo delo. Naše delo in njegova kakovost sta pogojena s teoretičnim znanjem, ki se izrazi le, če ga znamo uporabiti tudi v praksi. Če ga ne znamo, je praktično brez pomena (Marland, 1997, str. 5).

3. KLASIČNO IZOBRAŽEVANJE VS IZOBRAŽEVANJE NA DALJAVO

Klasično izobraževanje praviloma poteka v predavalnici, kjer učitelj posreduje svoje znanje študentom prek osebne stika, študentje pa se izobražujejo iz klasičnih učbenikov in druge literature. Pravimo mu tudi neposredno izobraževanje (Zagmajster, 1999, str. 7). Pri klasičnem izobraževanju se učitelj zanaša na številne vidne zaznave, ki jim nato tudi prilagodi prenos informacij. Po končanih predavanjih so na voljo številne priložnosti za interakcijo med učiteljem in učencem, pri kateri tudi ni potrebna povezava prek tehnoloških poti, kot je v navadi pri izobraževanju na daljavo (Willis, 1993, str. 6–7).

Izobraževanje na daljavo je oblika posrednega izobraževanja, katere značilnost je, da učitelj in študent nista fizično prisotna v istem kraju in/ali ob istem času, temveč se znanje posreduje prek različnih medijev. Študent se v glavnem izobražuje samostojno iz gradiv, ki v veliki meri nadomestijo nekatere pedagoške funkcije učitelja (Zagmajster, 1999, str. 7–8). Učitelji imajo zelo malo ali celo nobenih vidnih zaznav, tako da mu študenti dejansko ne dajejo nobenih povratnih informacij, ki bi jih lahko izkoristil za prilagoditev predavanja. Edino možnost jim predstavlja uporaba realnočasnih povezav, ki v večini primerov močno povečajo stroške (Willis, 1993, str. 6–7). S tega vidika predstavlja izobraževanje na daljavo za učitelje veliko večji izziv kot klasično izobraževanje, kajti tisti z več izkušnjami uspešneje predvidijo odziv študentov in mu prilagodijo trenutno situacijo. Učitelj vpliva tudi na učinkovitost izobraževanja, saj je ta odvisna od tega, kako dobro zna uporabljati tehnologijo za prenos informacij (Moore, 1996, str.126).

Izobraževanje na daljavo je za razliko od klasičnega usmerjeno na posameznega študenta in ne na določeno skupino (Zagmajster, 1999, str. 8). Ena od ključnih razlik je tudi, da je izobraževanje na daljavo vodeno s strani učitelja, ki ni tudi eden od oblikovalcev ali strokovnjakov za oblikovanje izobraževanja. Izobraževanje na daljavo je ponavadi oblikovano s strani posebnih skupin, kar močno poveča stroške. Posledično mora biti za doseganje stroškovne učinkovitosti število študentov višje kot pri klasičnem izobraževanju, kar pravzaprav onemogoča vlogo oblikovalca in učitelja v eni osebi (Moore, 1996, str. 11).

Izobraževanje na daljavo ima zaradi zgoraj omenjenega razloga višje začetne stroške, ki so neodvisni od števila študentov, saj so ob vsaki nadaljnji razširitvi le neznatno povečajo. Zato stroški z naraščanjem števila študentov padajo. Nasprotno velja za klasično izobraževanje, ki

je zaradi omejenosti v velikosti predavalnic stroškovno veliko občutljivejše. Povedano krajše, klasično izobraževanje je veliko cenejše pri nižjem številu študentov, medtem ko je v nasprotnem primeru cenejše izobraževanje na daljavo (Moore, 1996, str. 73–74).

Univerze se ponavadi glede načina izvajanja znajdejo v dilemi. Če še nameravajo slediti klasičnemu pristopu v izobraževanju, se morajo soočiti s stroški grajenja novih prostorov in vzdrževanja obstoječih, kar povzroča naraščajoče stroške izobraževanja. Problem jim predstavlja tudi upadanje zanimanja srednješolcev za pridobitev univerzitetne izobrazbe, pri čemer se izobraževanje na daljavo pojavi kot ena od rešitev (Minoli, 1996, str. 7).

Izobraževanje na daljavo predstavlja podaljšek izobraževalnih možnosti za veliko ljudi, saj odpira možnosti za ekonomijo obsega, na kar je pri klasičnem izobraževanju nemogoče računati. Klasično izobraževanje je za razliko od izobraževanja na daljavo omejeno tudi pri tem, kdo vse lahko sodeluje. Študentom, ki delajo, skrbijo za družinske člane, nimajo prevoza do kraja izvajanja izobraževanja, ki nimajo nikogar, da bi prevzel njihove obveznosti med časom njihovega izobraževanja, predstavlja izobraževanje na daljavo njihovo edino možnost. Zaradi prisotnosti pri klasičnem izobraževanju je za njih ta oblika nesprejemljiva, kajti pri izobraževanju na daljavo se lahko izobražujejo kjer koli in to v najbolj ustreznem času (Mood, 1995, str. 21).

V zadnjem času se meje med klasičnim izobraževanjem in izobraževanjem na daljavo čedalje bolj zamegljujejo, kar poudarjata Ortner in Graff v svojem delu *Distance Education As Two-way Communication: Essays In Honour Of Borje Holmberg*. V njem pišeta, da se oba načina izobraževanja učita eden od drugega in si s tem postajata vedno bolj podobna. Izobraževanje na daljavo je razvilo številne načine razvoja motivacije, ki jih lahko klasično izobraževanje prevzame (Mood, 1995, str. 23). Ker se metode izobraževanja na daljavo in klasičnega izobraževanja soočajo s podobnimi problemi, bi lahko obojestransko učenje pripeljalo do njihove skupne rešitve (Mood, 1995, str. 24).

Holmberg v *Status And Trends Of Distance Education* razlaga, da so vsi načini izobraževanja, ne le izobraževanje na daljavo, odvisni tudi od visoke stopnje motivacije pri študentih in ne le od sposobnosti učiteljev. Ortner in Graff svarita, da s širjenjem izobraževalnih možnosti klasično izobraževanje postaja vse bolj neosebno, študentje so vedno bolj prepuščeni samemu sebi, posledično se vrzel med študentom in učiteljem vedno bolj povečuje. Ker izobraževanje na daljavo že dolgo časa dela na prekoračenju teh preprek z različnimi tehnološko podprtimi potmi, bi lahko katero od teh rešitev prevzelo tudi klasično izobraževanje in s tem ustavilo naraščajoči proces impersionalizacije (Mood, 1995, str. 23).

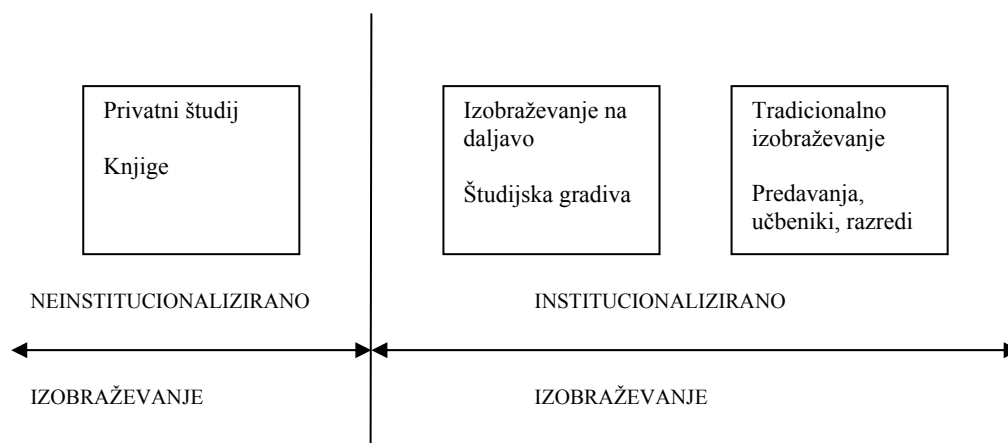
4. IZOBRAŽEVANJE NA DALJAVO

4.1. OPREDELITEV IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO

Izobraževanja na daljavo je v literaturi podobno kot učenje opredeljeno na številne načine. Opredelitev najpogosteje temelji na naslednjih štirih značilnostih, ki predstavljajo predelavo Keeganove pettočkovne definicije izobraževanja na daljavo, ki jo je zapisal v *The Foundations Of Distance Education* (Mood, 1995, str. 19–20):

- Učitelj in študent morata biti ločena večino poučevalnega procesa, s čimer se izločijo vse oblike, ki se dogajajo v učilnicah.
- Izobraževanje mora biti nadzorovano oziroma mora imeti nanj vpliv izobraževalna ustanova, kar izloči vse tako imenovane izobraževalne programe self-study, kjer se študent izobražuje sam brez formalnega nadzora.
- Uporabljen mora biti določen način posredovanja izobraževalnega gradiva, s katerim se prekorači fizična prepreka med študentom in učiteljem.
- Obstajati mora dvosmerna komunikacija med učiteljem in študentom, brez katere je študent le študent, ki bere oziroma se izobražuje sam. Z obstojem dvosmerne komunikacije študent postane del organiziranega izobraževanja.

Slika 1: Institucionalizirano in neinstitucionalizirano izobraževanje

Vir: Zagmajster, 1999, str. 3.

Večina organizacij tudi nudi možnost osebnih stikov oziroma neposrednih metod izobraževanja v svojih programih izobraževanja na daljavo, kar je na prvi pogled v nasprotju z osnovno zamisljivo. Izkazalo pa se je, da bi malokateri študentje dokončali izobraževanje izključno na osnovi samostojnega izobraževanja (Zagmajster, 1999, str. 4).

Večina teoretikov v izobraževanju na daljavo se strinja s trditvijo, da je izobrazba na daljavo neke vrste odprta izobrazba. Sem se uvršča avtonomija študenta, kjer si lahko študent sam izbira predmete in določi časovni okvir, v katerem ima namen končati izobraževanje. John A. Baath v *Correspondence Education In The Light Of A Number Of Contemporary Teaching Models* poudarja, da avtonomija študenta vodi k boljši komunikaciji med študentom in učiteljem, s čimer se strinja tudi Borje Holmberg v *Status And Trends Of Distance Education in v Theory And Practice Of Distance Education*. Poudarja tudi, da je najboljši način izobraževanja voden s strani študenta (Mood, 1995, str. 20).

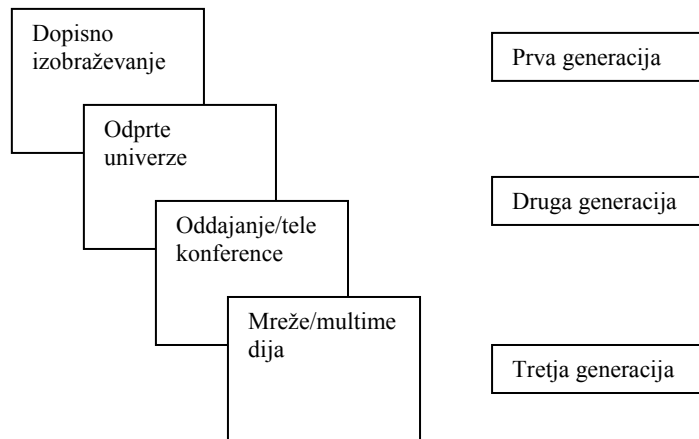
4.2. ZGODOVINA IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO

Nekatere pomembnejše ideje in tehnologije v izobraževanju na daljavo so se prvič pojavile že zelo dolgo časa nazaj. Poudariti treba, da ko je govor o tehnologiji, ne mislimo samo na stroje, ki prenašajo informacije, ampak tudi na organizacijo in ljudi, ki poskrbijo, da vse lepo teče. Kar se posreduje prek tehnologije, imenujemo mediji (Moore, 1996, str. 10). Sam razvoj izobraževanja na daljavo se je odvijal v več fazah, ki so strnjene v naslednjih štirih generacijah (Moore, 1996, str. 19–20):

- Prva generacija je bila tako imenovana *correspondence study* ali dopisno izobraževanje. Zanj so značilna pisna gradiva, na začetku predvsem vodniki z napisanimi eseji ali drugimi nalogami, poslanimi po pošti. Danes se še vedno veliko izobraževanj na daljavo odvija tako.
- Konec 60. in začetek 70. let je bil čas ključnih sprememb v izobraževanju na daljavo. Prišel je čas eksperimentiranja z novimi mediji in novimi tehnikami izobraževanja, kar je privedlo do začetka druge generacije, za katero so bile značilne tako imenovane odprte univerze (Moore, 1996, str. 19–20). Najpomembnejši odprti univerzi sta bili *University of Wisconsin's AIM Project* in *Britain's open university*. Prvič so se pojavili osebno svetovanje, diskusije in lokalne študijske skupine ter uporaba laboratorijev čez poletje (Moore, 1996, str. 25). Prevladovala so še vedno pisna gradiva, vendar so začeli uporabljati tudi posneta gradiva in oddajanja po radiu in televiziji. Uporaba teh orodij je predstavljala tranzicijo v tretjo generacijo.
- Radio in televizija sta privedla do pojava telekonferenc, kar je značilnost tretje generacije. Poleg televizijskih oddajanj v živo in videokaset se je uveljavila tudi interakcija po telefonu, satelitu, kablju in ISDN (Moore, 1996, str. 19–20). Ta pojav ima v izobraževanju na daljavo dolgo zgodovino, saj so nekatere ustanove začele z oddajanjem po radiu že med letom 1911 in 1922, po televiziji pa leta 1934 (Moore, 1996, str. 27).
- Četrta generacija se je pojavila v 90. letih, ko je izobraževanje na daljavo začelo temeljiti na računalnikih, računalniških mrežah in računalniških multimedijskih postajah (Moore, 1996, str. 19–20). Uporaba računalnikov v izobraževanju na daljavo

se je začela takrat, ko so ti začeli omogočati interakcijo s tehnološkimi povezavami (Moore, 1996, str. 34).

Slika 2: Evolucija študija na daljavo

Vir: Moore, 1996, str. 20.

Pionir v razvoju izobraževanja na daljavo je bila univerza v Južnoafriški republiki, ki je bila ustanovljena z vladnim dekretom leta 1962 (Zagmajster, 1996, str. 4). Čeprav je izobraževanje na daljavo deležno velike pozornosti šele v zadnjih letih, segajo njegovi začetki že zelo dolgo časa nazaj. V ZDA se je prvič pojavilo že v začetku 17. stoletja, ko so se pojavila prva izobraževanja preko poštних storitev. Do leta 1870 je postalo zelo priljubljeno, saj so ga poznali še na Švedskem, v Angliji, Nemčiji in Kanadi. V zgodnjem 19. stoletju se je razširilo še na številne univerze in zasebne šole, kjer so na oddaljen način ponujali izobrazbo na vseh ravneh izobrazbe. Izobraževanje na daljavo je v kombinaciji pisnih in nepisnih gradiv dobilo dodaten pospešek v razvoju leta 1969, ko so v Veliki Britaniji ustanovili Open university of the United Kingdom, katere značilnost je bil sistematičen razvoj in ponudba izobraževanja na daljavo. V 70. letih dvajsetega stoletja so v Kanadi odprli še Canada's Athabasca university. Njena značilnost je bila ponudba kombinacije inovativnih tehnologij in klasičnega izobraževanja doma. Od takrat naprej je britanski vpliv v izobraževanju na daljavo igral ključno vlogo v razvoju po svetu. Najpomembnejše ustanove so bile še Open learning institute of British Columbia, BC Knowledge Network, Alberta educational communications corporation, University of Queensland Australia in University of Quebec. V ZDA je bil razvoj počasnejši, kajti šele leta 1980 je možnost izobraževanja na daljavo ponujala večina zveznih držav (Willis, 1993, str. 8–10).

4.3. ZNAČILNOSTI IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO

V izobraževanju na daljavo poznamo več nivojev, in sicer je Michael Mark razlikoval med štirimi (Moore, 1996, str. 2–4):

- Distance learning program – odvija se na klasični izobraževalni ustanovi, kjer je še vedno na prvem mestu izobraževanje v učilnicah. Tukaj se preprosto doda študente na daljavo klasičnemu predavanju v učilnicah, ki spremljajo predavanje prek zvoka.
- Distance learning unit – posebna enota znotraj izobraževalne ustanove, ki je namenjena izključno izobraževanju na daljavo in ima ponavadi svoje učitelje ter administrativno osebje. Večino fakultet, ki ponujajo izobraževanje na daljavo, uvrščamo v ta nivo.
- Distance learning institution – osrednje poslanstvo izobraževalne institucije je izobraževanje na daljavo, klasičnega izobraževanja pa ne izvaja več. Dolžnosti osebja se razlikujejo od dolžnosti na klasičnih ustanovah. Najočitnejši primer je British open university.
- Distance learning consortia – ponavadi jo sestavljata dvoje ali več ustanov, ki si delijo ali obliko izobraževanja ali sam način njegovega izvajanja. Za primer lahko navedemo National university teleconference network in Star Schools.

Vsak študent je sam zase. Delati mora sam, brez družbe in opogumljanja sošolcev. Najti mora individualne metode in individualno motivacijo, poiskati mora najboljši način komuniciranja z učiteljem, postavljanja vprašanj in iskanja pomoči pri nalogah (Mood, 1995, str. 127–130). Za učinkovitost izobraževanja na daljavo na katerem koli nivoju je treba poskrbeti za zanimanje, udeležbo in navdušenje ključnih igralcev. Ti ključni igralci so že omenjeni študentje, učitelji, tutorji, oporno osebje in administracija. Osnovna naloga študentov je učenje, kar zahteva motivacijo, načrtovanje in sposobnost analizirati in uporabiti informacije. Učitelji so zelo pomembni, kajti uspešnost izobraževanja leži na njihovih ramenih. Tutorji predstavljajo nekakšen most študenti in učitelji, ki ga imajo predvsem učitelji kot dobrodošlega pri dostavi študijske snovi. Oporno osebje predstavlja lepilo, ki drži skupaj proces izobraževanja. Njihovo delo je razpošiljanje gradiva, naročanje knjig in preostale nevidne zadeve. Administrativno osebje skrbi za administrativne posle (Willis, 1993, str. 25–35).

Izobraževanje na daljavo je namenjeno študentom, zato vsi drugi členi delujejo v smeri njihove uspešnosti. Eden od najboljših kazalcev uspešnosti pri izobraževanju na daljavo je že obstoječa izobraženost študenta. Višja izobrazba, kot jo študent že ima, večja je verjetnost, da bo izobraževanje dokončal (Moore, 1996, str. 161). Pomemben kazalec so tudi osebne značilnosti študenta. Vztrajnost, determinacija, potreba po uspehu in oblika študentove motivacije so dejavniki, ki pozitivno vplivajo na uspeh. Upoštevati je treba tudi službo, družinske obveznosti, zdravje in socialne razloge (Moore, 1996, str. 162–163).

Trije najpomembnejši kazalci uspešnosti so rezultat številnih raziskav, ki so se ukvarjale s tem področjem (Moore, 1996, str. 164):

- namen dokončanja izobraževanja – študentje, ki so prepričani v dokončanje študija, ga ponavadi tudi končajo za razliko od tistih, ki niso prepričani o svojih sposobnostih;
- zgodnje dokončanje obveznosti – kdor zgodaj ali točno dokonča svoje obveznosti, je verjetnejši kandidat za dokončanje izobraževanja;
- že zaključeno izobraževanje – študent z že katerim dokončanim izobraževanjem na daljavo je verjetnejši kandidat za dokončanje.

4.4. KATERI MEDIJI SE UPORABLJAJO V IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO

V izobraževanju na daljavo se mediji uporabljajo z namenom zagotovitve interakcije med sodelujočimi. Moor je opredelil tri vrste interakcij, ki jih mora zagotoviti izobraževalna ustanova. Prva interakcija je študent – gradivo, pri kateri pomaga učitelj. Naslednja je študent učitelj, ki ju nujna pri večini študentov in močno zaželena s strani učiteljev. Namenjena je pomoči študentom pri spopadanju z gradivom. Pri zadnji vrsti interakcije gre za odnos študent – študent, ki poteka s prisotnostjo učitelja ali brez nje in je zaželena tudi zaradi pedagoških razlogov (Moore, 1996, str. 127–132).

Najpogostejši medij je pisno gradivo, v katerega uvrščamo knjige, delovne zvezke, navodila, zapiske in študijske vodnike. Je relativno poceni in ga je možno pošiljati po pošti. Študentje in učitelji so dobro seznanjeni z njim in ga znajo dobro uporabljati. Uporablja se v vseh oblikah izobraževanja na daljavo, vendar je zaradi poštne dostave interakcija zelo počasna (Moore, 1996, str. 78–79).

V 70. in 80. letih so začele pomembno vlogo igrati avdio- in videokasete, ki so zelo priročne za pošiljanje po pošti in stroškovno učinkovite za uporabo, mobilnost njihovih predvajalnikov pa je omogočila izobraževanje na katerem koli kraju. Trenutno so najbolj razširjen medij takoj za pisnim gradivom. Redko nosijo izobraževalno snov, kajti za to je bolj primerno pisno gradivo. Primernejše so predvsem za vidne in slušne predstavitve, kar zahteva uporabo posebnih znanj, njihovi stroški pa so višji (Moore, 1996, str. 83–84).

Zelo zgodaj sta v uporabo vstopila radio in televizija. Njuna značilnost je, da se ju lahko uporablja za pogovore, telefonska oglašanja v živo in razne diskusije, študentom pa tudi omogočata, da se počutijo del izobraževalne družbe. Javno predvajanje omogoča spremljanje vsem ljudem, kar lahko dodatno pritegne potencialne študente. Radijski izobraževalni material je lahko prilagoditi z zelo majhnimi stroški, kar ne velja za televizijo, kjer so ti stroški precej višji (Moore, 1996, str. 85–86).

Pojem telekonferenca opisuje interakcijo med študenti in učitelji prek neke vrste telekomunikacijskih tehnologij. Poznamo jih več vrst. Avdiokonferenca je najpogostejša in najcenejša. Pri njej so vsi sodelujoči povezani po telefonu, kjer omogoča povezavo nekakšen most, ki povezuje linije med seboj. Avdiografika omogoča uporabo računalniške oziroma podobne tehnologije, sposobne prenašati sliko, podprto z glasom po telefonu. Tehnologija je sposobna poslati kopije dokumenta vsem udeleženi in prikazati besedilo na ekranu pri vseh udeležencih. Dvosmerna videokonferenca po satelitu ali kablu omogoča prenos slike in zvoka v živo, možen je tudi tako imenovani način slow-scan, ki prenese sliko le vsakih 20 ali 30 sekund po telefonu, kar je veliko bolj stroškovno učinkovito. Tu so razmere še najpodobnejše klasičnemu izobraževanju v učilnicah. Je najprimernejši, čeprav je uspešnost močno odvisna od zanesljivosti opreme, njene postavitve in obnašanja pred njo. Računalniška konferenca omogoča komuniciranje po računalniškem omrežju s pošiljanjem sporočil ali podatkovnih datotek. Čeprav se lahko odvija v živo, je večinoma razpršena v času, kar omogoča branje in pošiljanje sporočil kadar koli (Moore, 1996, str. 90–94).

Do nedavnega se računalniki niso pogosto uporabljali v izobraževanju na daljavo. Njihova uporaba se nanaša na uporabo programov na osebem računalniku, kar se razlikuje od računalniške konference, kjer je računalnik povezan prek modema in telefona z drugimi študenti in učiteljem. Njihova prednost je v tem, da lahko omogočijo kakršno koli interaktivno izkušnjo, novejši programi pa omogočajo tudi sofisticirane strategije učenja, kot so simulacije, poizvedbe in sodelovanja (Moore, 1996, str. 94).

Kako izbrati najboljši medij ali njihovo kombinacijo? Zavedati se moramo prednosti in slabosti vsakega medija in jih prilagoditi našim potrebam. Prednosti in slabosti so povzete v Tabeli 1 (Moore, 1996, str. 95).

Tabela 1: Prednosti in slabosti medijev

	Prednosti	Slabosti
Pisno gradivo	Poceni, zanesljiv, strjene informacije, nadzorovana uporaba	Pasiven, dolgočasen
Audio/video kasete	Dinamičen, tretjeosebne izkušnje, vizualnost, strjene informacije, nadzorovana uporaba	Stroški in čas razvoja
Radio/televizija	Dinamičen tempo, takojšnost, Masovna distribucija	Stroški in čas razvoja, realnočasna uporaba
Telekonference	Interaktivnost, takojšnost, sodelovanje	Kompleksnost, nezanesljivost, realnočasna uporaba
Računalniki	Multimedija, dinamično	Potrebna opremo, stroški in čas razvoja

Vir: Moore, 1996, str. 96.

4.5. RAZLOGI ZA IN PROTI IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO

Zaradi ločenosti študenta in učitelja so izkušnje študenta na daljavo drugačne od izkušenj klasičnega študenta. Tudi sam proces izobraževanja se razlikuje, zato se ljudje odločajo za izobraževanje na daljavo iz drugačnih razlogov. Geografska izolacija študentu ne omogoča obiskovanja klasičnega izobraževanja. Tudi preselitev študenta pred iztekom klasičnega izobraževanja naredi izobraževanje na daljavo primernejše za dokončanje kot pa vpis na drugo izobraževalno inštitucijo. Ovira so lahko tudi družinske in službene obveznosti ter delo ob nemogočih urah in ob številnih potovanjih. Življenje v ruralnih območjih daleč od izobraževalnih ustanov ni primerno za njihovo obiskovanje, zato predstavlja v tem primeru izobraževanje na daljavo edino možnost. Pomemben dejavnik je lahko tudi vreme, kajti težavno podnebje lahko predstavlja oviro za varen prevoz do kraja izvajanja klasičnega študija. Nekateri se odločijo za izobraževanje na daljavo tudi zaradi dajanja prednosti temu načinu, čeprav je takih malo in si večina uporabnikov izbere izobraževanje na daljavo zaradi lažje umestitve v vsakdanje življenje (Mood, 1995, str. 101).

Zakaj takšno zanimanje za izobraževanje na daljavo? Razlogi so tako sociološki kot ekonomski. Hitro rastoča svetovna populacija povzroča velik pritisk na izobraževalne resurse, kar spodbuja k iskanju novih metod izobraževanja. Populacija je sedaj veliko bolj mobilna, zainteresirana je za pridobitev novih znanj in sposobnosti in za oblikovanje kariere. Dolgo časa je bilo izobraževanje na daljavo na voljo samo eliti, vendar sedaj izobrazbo zahteva vedno več ljudi. Hkrati ekonomski razlogi zaradi velikega števila ljudi otežujejo njihovo prisostvovanje klasičnemu izobraževanju. Z ekonomskega vidika obstaja tudi prepričanje, da je izobrazba ključna za izboljšanje ekonomske kakovosti življenja. Posamezniki vidijo v njej možnost za izboljšanje ekonomskega statusa, medtem ko vidijo vlade ekonomsko rast države, pogojeno z izobraženostjo populacije. Prevladuje tudi želja po učinkovitejši izobrazbi, zagotovljeni s čim nižjimi stroški (Mood, 1995, str. 141–142).

Kljub številnim prednostim obstajajo tudi slabosti. Še tako motivirani študent se lahko občasno počuti osamljeno, izobraževanje je lahko težavno in neopogumljajoče, kar lahko vodi do neuspeha. Študentje pogrešajo formalne in neformalne mehanizme pomoči. S formalnega vidika imajo študentje redko dostop do kakršnega koli svetovanja na akademski ali osebni ravni, profesorji pa tudi niso tako pogosto na razpolago kot pri klasičnem izobraževanju. Knjižnice v ruralnih območjih in majhnih mestih pogosto nimajo zadostne količine literature, večje knjižnice na bližnjih ustanovah pa so pogosto dostopne le članom. Neformalni mehanizmi so še pomembnejši. Študentje nimajo klasičnih stikov s sošudenti na predavanjih, ne morejo se družiti z njimi po njih in ne morejo srečavati profesorjev. Nimajo nikakršne možnosti kontrole napredka kot pri klasičnem izobraževanju, kjer lahko slišijo vprašanja drugih in tako uvidijo, da niso edini, ki česa ne razumejo. Ne slišijo tudi pogovorov o težavnosti določenih poglavij. Po pričanju neke študentke iz Amerike, ki je prisostvovala številnim izobraževanjem na daljavo, je prav to pomanjkanje interakcije med študenti največji minus. Pomembni so tudi zunanji dejavniki, kajti študentje na daljavo imajo pogosto druge

obveznosti v življenju, ki jih nemalokrat motijo pri njihovem izobraževanju. Delo jim je na prvem mestu, temu prilagodijo tudi izobraževanje. Keith Richard Johnson in Fabio J. Chacon-Duque v disertacijah poudarjata pomembnost notranjih dejavnikov. Po njuni tezi lahko zastarelo gradivo zelo slabo vpliva na motivacijo. Študentje morajo imeti svojo opremo oziroma vsaj dostop do nje, kar včasih pelje do velikega finančnega zalogaja, ki si ga študentje pogosto ne morejo privoščiti. Za dostop do njih na izobraževalnih inštitucijah so potrebne čakalne vrste, kar privede do nezadovoljstva in nedokončanih nalog. V ruralnih in slabo naseljenih območjih se izobraževanje na daljavo pogosto izvaja prek radijskih valov, kar je lahko zaradi izpadov v prenosu, slabi opremi in drugih podobnih razlogov zelo oteženo (Mood, 1995, str. 102–105).

Izobraževanje na daljavo tudi ni vedno stroškovno učinkovito. Pogoj za to je lahko dosežen samo prek ekonomije obsega, kar zahteva določeno število študentov. Začetni stroški za določena izobraževanja, temelječa na visoki tehnologiji, so lahko zelo visoki. V nekaterih državah je tudi potrebna infrastruktura neprimerna oziroma je sploh ni. Izobraževanje na daljavo lahko povzroča tudi socialne stroške, kar poudarja Robert F. Arno v delu *Educational Television: A Policy Critique And Guide For Developing Countries*. Po njegovem lahko izobraževanje na daljavo omogoči izobrazbo nad družbeno sposobnostjo zagotoviti primerna delovna mesta. Problem je lahko tudi v iskanju ravnotežja med naraščajočim dostopom do izobrazbe in njenim uspešnim končanjem. Izobraževanje na daljavo je pogosto namenjeno tistim, ki so prikrajšani za klasično izobraževanje, vendar je treba za njih znižati ali odpraviti vpisne pogoje, da se jih pripravi za sodelovanje (Mood, 1995, str. 144).

4.6. PRILOŽNOSTI IN NEVARNOSTI IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO

Zagovornikom izobraževanja na daljavo je cilj približati izobraževanje čim večjemu številu ljudi, pri tem pa vidijo vsako novo tehnološko pot ali medij kot možno pot za doseg cilja. Peter Smith in Mavis Kelly v *Distance Education And The Mainstream: Convergence In Education* poudarjata, da se lahko izobraževanje sedaj s pojavom računalnikov preseli iz učilnic v službe, domove oziroma tja, kjer študentom najbolj ustreza. Caroline Arms v *Campus Strategies For Libraries And Electronic Information* in v *Campus Networking Strategies* ter Parker Rossman v *The Emerging Worldwide Electronic University: Information Age Global Higher Education* poudarjata, da bodo imeli ljudje večjo dostopnost do formalne izobrazbe prek računalniške tehnologije (Mood, 1995, str. 21). Patricia Cross v *Adults As Learners: Increasing Participation And Facilitating Learning* verjame, da ima odrasla izobrazba številne prednosti in da bo večino priložnosti za izobraževanje na daljavo izkoristila tista skupina študentov, ki že ima višjo stopnjo izobrazbe. Tisti ljudje v neprednostnih okoliščinah, ki so jim izobraževanja večinoma namenjena, so pogosto nezmožni izkoristiti njihove prednosti (Mood, 1995, str. 22).

Nekateri v najnovejših tehnoloških možnostih vidijo tudi nevarnosti. Nigel Paine v *Open Learning In Transition: An Agenda For Action* opisuje, da se bosta razvili dve skupini študentov. V prvi skupini bodo tisti, ki si lahko privoščijo računalnik, v drugi pa tisti, ki si ga ne. Sprašuje se tudi, ali bodo tisti brez sredstev za nakup računalnika izločeni iz izobraževalnih možnosti (Mood, 1995, str. 21). Terry Evans in Bruce King v *Beyond The Text: Contemporary Writing On Distance Education* opozarjata, da bo povečana možnost izobraževanja preusmerila mlade potencialne ljudi iz služb v šolske klopi. Robert F. Arnove v *Educational Television: A Policy Critique And Guide For Developing Countries* izraža zaskrbljenost, da preveč izobrazbe, pridobljene prelahko, včasih pripravi ljudi za službe, ki sploh ne obstajajo. Njihova izobrazba naj bi bila nad ravnjo, ki jo lahko lokalno gospodarstvo še uporabi, tako da je praktično brez vrednosti. David Harris v *Openness and Closure In Distance Education* razpravlja o tem, da lahko naraščajoča možnost odprte izobrazbe privede do tega, da določena znanja v posameznih zaposlitvah ne bodo več samo zaželena, ampak zahtevana. S tem bodo že zaposleni postali premalo izobraženi, čeprav so že uspešno opravljali svoj poklic, kar jih bo privedlo do nujnega nadaljnjega izobraževanja ali celo do skrajnega ukrepa – izgube zaposlitve na račun drugih bolj izobraženih (Mood, 1995, str. 22).

4.7. RAZISKAVE V IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO

Na temo izobraževanja na daljavo so bile narejene že številne raziskave, ki kažejo, da je to enako učinkovito, če nameni učitelj dovolj priprav v razumevanje potreb študenta in prilagajanje njegovemu izobraževanju (Willis, 1993, str. 22). Študentje pa dajejo vseeno prednost klasičnemu izobraževanju kljub zadovoljstvu pri izobraževanju na daljavo. Zaradi različnih razlogov (problemi z opremo, neizkušeni učitelji ...) se lahko pojavijo problemi, ki povzročijo negativne občutke pri izobraževanju na daljavo. Nelson je preučeval občutke pri klasičnem izobraževanju in izobraževanju na daljavo z uporabo dvosmerne videopovezave. Rezultati so pokazali, da jih 94 odstotkov verjame, da je njihova raven dosežkov višja oziroma vsaj tako visoka kot pri klasičnem izobraževanju. 97 odstotkov jih tako tudi želi nadaljevati. Barker pa je ugotovil, da jih je 65 odstotkov verjelo, da je izobraževanje na daljavo težje, medtem ko bi jih 70 odstotkov raje obiskovalo klasično izobraževanje. Raziskave glede uspešnosti potrjujejo, da se lahko študentje uspešno izobražujejo, čeprav jim izobraževanje ni všeč, nasprotno pa imajo z izobraževanjem težave kljub njegovi všečnosti (Moore, 1996, str. 164–166).

Izsledke številnih raziskav, v katerih so se osredotočili na demografijo študentov, motivacijo, način spoznavanja, spol in dosežke, je zbral Sponder in jih objavil. V teh raziskavah so bila pokrita naslednja področja (Willis, 1993, str. 11–14):

- Učinkovitost – če so izpolnjeni vsi pogoji, je izobraževanje na daljavo enako učinkovito kot klasično. Tudi stopnja interakcije med učiteljem in študenti ter med samimi študenti vpliva na učinkovitost veliko bolj kot sam sistem dostave informacij.

- Študentovo vedenje in zaznavanje – pri odraslih študentih je večinoma pozitivno.
- Komunikacija – učinkovitost komunikacije je večja pri klasičnem izobraževanju, čeprav nekateri izsledki raziskav kažejo nasprotno.
- Oblika, razvoj in evaluacija – načrtovanje in menedžment sta zelo pomembna, poleg tega je učiteljeva vloga manjša pri oblikovanju izobraževanja.
- Stroškovna učinkovitost – izobraževanje na daljavo je lahko bolj stroškovno učinkovito za študente, vendar to večinoma ne velja stroške osebja in razvoja ter vzdrževanja tehnološke infrastrukture. Izobraževanje na daljavo je lahko stroškovno učinkovito, ne more pa biti poceni.

5. E-IZOBRAŽEVANJE

5.1. OPREDELITEV E-IZOBRAŽEVANJA

E-izobraževanje ima zaradi izziva globalizacije, novih tehnologij in demografskega razvoja vse večji pomen, saj omogoča učenje skozi vse življenje in v ritmu, ki ga narekuje vsak uporabnik sam. Tega se še posebej dobro zaveda Evropska komisija, ki je pobudnik obsežnega programa za učinkovito integracijo informacijskih in komunikacijskih tehnologij v sisteme izobraževanja in usposabljanja (Elearningeuropa.info, 2006).

Ljudje danes vedno bolj težijo k optimalni izrabi svojega časa, kar jim narekuje hiter tempo življenja tako v službi kot doma. Šefi pričakujejo od podrejenih čim večjo produktivnost in čim višjo stopnjo izobrazbe. Za dosežek višje stopnje izobraženosti je pomembno redno izobraževanje oziroma dopolnjevanje obstoječega znanja posameznika. Klasični načini izobraževanja nam na žalost tega ne omogočajo, saj zahtevajo prisotnost na kraju predavanja, kar je za današnje razmere mnogokrat težko ali celo neizvedljivo. Način, ki nam omogoča izobraževanje, ne oziraje se na prostor in čas izobraževanja, se imenuje elektronsko izobraževanje (Sorčnik, 2004, str. 1).

E-izobraževanje temelji na razdalji, toda izobraževanje na daljavo vsebuje tudi druge že omenjene načine izobraževanja, ki ne ustrezajo kriterijem e-izobraževanja. Lahko torej rečemo, da je e-izobraževanje vrsta izobraževanja na daljavo, toda izobraževanje na daljavo ni nujno e-izobraževanje (Rosenberg, 2001, str. 29).

Elektronsko izobraževanje postaja danes vse vplivnejše na področju višje izobrazbe. V tujini je prisotno skoraj že na vsaki univerzi, poleg tega pa se število predavanj v elektronski obliki še kar naprej povečuje. Raziskave v ZDA kažejo, da kar 70 % ustanov nudi elektronsko izobraževanje, medtem ko jih 80 % nudi kombinirano izobraževanje (Grobovšek, 2004, str. 1). Takšno izobraževanje imenujemo tudi »blended learning«, kjer gre za mešanje različnih strategij in izobraževalnih metod. Enega od načinov predstavlja kombinacija asinhronega,

sinhronega in klasičnega izobraževanja, kjer lahko študenti dostopajo do interaktivnih izobraževalnih vsebin, kontrole in povratnih informacij (Stanič, 2005, str. 2-3). E-izobraževanje ni več sinonim za izobraževanje na daljavo, saj z omenjenim načinom razširja tradicionalne načine izobraževanja (Grobovšek, 2004, str. 1).

Vprašanje je, ali lahko učitelji vodijo e-izobraževanje vzporedno na podlagi izkušenj iz klasičnega izobraževanja. Poučevanje v obeh primerih se močno razlikuje, zato bo treba izdelati nove koncepte in metode poučevanja. Ko bodo ti dovolj dobro izdelani, dodelani in razširjeni, bo e-izobraževanje prekašalo klasični način izobraževanja. Takrat bo naslednja generacija e-izobraževanja imela v sebi potencial, ki lahko spremeni obliko izobraževanja, kot ga poznamo sedaj. Z uporabo multimedije je možno kompleksne stvari predstaviti v obliki animiranih in vidnih predstavitev, ki usmerjajo učenčevo pozornost in pomagajo, da si informacije lažje zapomnijo. Rezultati številnih raziskav kažejo posnemanje našega dejanskega delovnega okolja kot najučinkovitejši način izobraževanja. Izobraževanje mora potekati prek praktičnih primerov, kar je značilnost e-izobraževanja, kjer se podajajo problemi in procesi v obliki grafičnih materialov in animacij na podlagi primerov iz vsakdanjega sveta. Študenti so primorani vzajemno delovati na samo vsebino, saj jih v to prisili sam način izobraževanja. Poudarek navideznih učilnic je tudi na osebni pozornosti učitelja do vsakega učenca. E-učitelji se trudijo podajati vsebino snovi temeljito in hkrati zabavno. Komuniciranje opravljajo brez motenja preostalih v navideznem razredu, tako da odgovarjajo na študentova vprašanja v realnem času (Sorčnik, 2004, str. 2).

E-izobraževanje predstavlja izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje s sodobno informacijsko komunikacijsko tehnologijo oziroma internetom. Pravi pomen je dala e-izobraževanju šele možnost vzpostavitve učinkovitih načinov komunikacije po internetu. Najpogostejša oblika e-izobraževanja se pojavlja v že omenjeni kombinaciji s tradicionalno obliko poučevanja (Wikipedija, 2007). Pri tem načinu lahko za študente, ki iščejo dodatno prilagodljivost in udobnost, posnamemo posamezna predavanja v e-učilnicah in jih potem ponudimo kot dopolnilo posameznim predavanjem v klasičnih učilnicah (Sorčnik, 2004, str. 2-3).

Ob listanju po literaturi ali brskanju po internetu lahko naletimo na številne opredelitve e-izobraževanja. Morrison je opredelil e-izobraževanje kot nadaljujočo asimilacijo znanja in veščin odraslih stimuliranih prek sinhronih in asinhronih izobraževalnih dogodkov, ki se odvijajo prek internetnih tehnologij (Morrison, 2003, str. 4). Grobovšek pa jih je v svojem članku strnil v naslednje tri (Grobovšek, 2004, str. 1):

- Učenje, vaje ali izobrazba, pridobljena z elektronskimi napravami. Elektronsko izobraževanje vključuje uporabo računalnika ali kakršne koli elektronske naprave (npr. mobilni telefon), s katero dostopamo do gradiva za učenje, se izobražujemo ali vadimo snov.

- Elektronsko izobraževanje lahko vključuje raznovrstno drugo opremo, ni le izobraževanje po spletu (uporaba interneta ali intraneta), saj je lahko učna snov na zgoščenkah ali DVD (Grobovšek, 2004, str. 1). Toda s tem s tem se ne strinjajo vsi, saj naj bi tako izobraževanje pogrešalo stalno nadgrajevanje informacij, ki je z lahkoto opravljeno po internetu (Rosenberg, 2001, str. 28).
- Učenje na daljavo je osnova razvoja elektronskega učenja. Elektronsko učenje je lahko »na zahtevo«, s čimer se izognemo težavam pri potovanju, prisotnosti ob določenem času in točnosti (Grobovšek, 2004, str. 1).

E-izobraževanje se je pojavilo z začetkom uporabe računalnikov v izobraževalnem procesu na treh področjih, in sicer na računalniškem izobraževanju, uporabi računalnikov v izobraževalnem procesu in uporabi računalnikov v spremljajočih dejavnostih izobraževanja računalnikov (Gerlič, 2000, str. 13). Izobraževanje, temelječe na računalnikih, je vstopilo v 90. leta skupaj s štirimi dejavniki, ki so omejevali razvoj. Tehnološke spremembe so povzročile nekaj skoraj nemogočega v smislu ustreznosti vsem platformam v uporabi. Omejitve v strojni in programski opremi so pomenile dolgočasnost in neavtentičnost programov. Poleg tega je naraščajoča nestabilnost stroškov in časa odvrčala ljudi od vlaganja denarja v razvoj učinkovitih sistemov. Nenazadnje pa so omejitve in problemi v zvezi z računalniško tehnologijo zmanjševali prispevek naprednejših izobraževalnih pristopov (Rosenberg, 2001, str. 24).

Za elektronsko izobraževanja so značilni hitrost, osredotočenost na udeleženca in poudarek na intenzivnem sodelovanju med udeleženci izobraževalnega procesa. Njegove poglavitne lastnosti so multimedijske in interaktivne vsebine, sodelovanje med učečimi, preverjanje pridobljenega znanja in kakovosti e-izobraževanja, video- in spletno konferenčni sistemi ter komunikacija z učitelji (Sorčnik, 2004, str. 3).

5.2. INTERNET

Pri razvoju e-izobraževanja je imel in še vedno ima ključno vlogo internet, ki je nastal kot projekt, financiran s strani ameriške vojske. Ta je zahtevala omrežje, ki bo povežalo večje računalnike po celotni državi in bo hkrati odporno in trdoživo. Ker je bilo takrat obdobje hladne vojne, so Američani hoteli obdržati nadzor nad svojim nuklearnim orožjem tudi ob nuklearnem napadu na katero izmed njihovih večjih mest. V takem primeru bi bila naloga omrežja prenos vojaških in vladnih informacij na različne konce države. Po besedah tedanjega predsednika ARPA Charlesa M. Herzfelda pa naj to ne bi bil glavni namen omrežja, ampak rešiti problem malega števila velikih računalnikov in velikega števila raziskovalcev, ki so želeli uporabljati računalnike. Z omrežjem ARPAnet so omogočili raziskovalcem dostop do oddaljenih računalnikov (Brunec, 2004 str. 1-2). Internet je bil torej ob nastanku namenjen komuniciranju in posvetovanju med univerzitetnimi učitelji, vladnimi agencijami in industrijo (Minoli, 1996, str. 236).

Konec 80. let je večina uporabnikov interneta izhajala z univerz, nekaterih večjih podjetij, ki so se ukvarjala z računalniki, in vladnih organizacij. Dostop do interneta povprečnim ljudem še ni bil omogočen. Velike spremembe so se zgodile, ko je postal internet splošno dostopen in so komercialni ponudniki omogočili, da se lahko vsak z dostopom do računalnika in telefonske linije priključi v »svetovno omrežje«. Takrat se je internet začel širiti z neverjetno hitrostjo (Brunec, 2004, str. 2).

Internet podpira naraščajoče število servisov, vključujoč tako imenovane servise LOGON, elektronsko pošto, prenos datotek, splet, elektronske table, videokonference, komunikacije host-to-host in direktorije (Minoli, 1996, str. 236).

Razvoj interneta je prinesel številne prednosti, ki so veliko doprinesle k razvoju e-izobraževanja. Te prednosti so (Minoli, 1996, str. 245–246):

- naraščajoče število ponudnikov interneta,
- doseže veliko ljudi,
- visoka zmogljivost,
- naraščajoče število aplikacij,
- cenovna ustreznost,
- razširjene zbirke informacij,
- lahek za uporabo.

Kljub vsem prednostim je internet prinesel tudi številne slabosti, ki se rezultirajo v (Minoli, 1996, str. 245–246):

- slabi pokritosti ruralnega prebivalstva,
- pomanjkanju informacijskih filtrov,
- internetu kot ljudskemu mediju, kar pomeni, da ga lahko uporablja kdor koli,
- nezagotovljeni zmogljivosti,
- pomanjkanju protivirusnih programov, ki jih mora imeti nameščene vsak računalnik v mreži,
- neželeni elektronski pošti,
- varnostnih problemih.

Pomembno vlogo pri večanju priljubljenosti interneta je imel splet (WWW), ki je s svojo preprostostjo in uporabnostjo zagotovil hitro povečevanje števila uporabnikov. Osnova WWW je HTML oziroma Hyper Text Markup Language, v katerem so napisane vse strani na internetu. Čeprav imajo nekatere strani drugačne končnice (.asp, .jsp in .php), je njihova osnova še vedno HTML. To ni pravi programski jezik, kot sta C++ ali JAVA, ampak je nekakšen sistem, ki opisuje obliko dokumentov. Te dokumente nato interpretira brskalnik in jih prikaže na zaslonu (Brunec, 2004, str. 5-6).

WWW je začel delovati v CERN-u leta 1991. Januarja 1992 se je prek anonimnega ftpja pojavil na voljo prvi brskalnik, s čimer je bil omogočen dostop do WWW vsem uporabnikom interneta. V začetku leta 1993 je bilo dostopnih 50 strežnikov z WWW-vsebino, vendar sta bila v tem času na voljo le dva brskalnika. Leto 1994 je bilo leto spleta. CERN je priredil prvo spletno konferenco, septembra istega leta pa je nastal tudi W3C (World Wide Web Consortium), predsednik katerega je Berners-Lee. W3C je nevtralen forum, ki skrbi za razvoj spleta in sprejemanje novih standardov. Do konca leta 1994 je splet obsegal 10000 strežnikov, od tega 2000 komercialnih, in 10 milijonov uporabnikov (Brunec, 2004, str. 6).

Pri razvoju interneta sta imela pomembno vlogo tudi elektronska pošta in pojav prvih spletnih brskalnikov. Prvi program za elektronsko pošto je napisal Ray Tomlinson v letu 1971. To je bila aplikacija, ki je delovala v omrežju ARPAnet in je bila sestavljena iz dveh programov. Eden je skrbel za pošiljanje sporočil in se je imenoval SNDMSG, drugi, imenovan READMAIL, pa je skrbel za njihovo prebiranje. To sta bila besedilna programa, ki nista omogočala pošiljanja multimedijskih sporočil, ampak le navadno besedilo v 7-bitnem standardu ASCII (128 znakov). V tem času je prenos sporočil potekal prek FTP-protokola. Učinkovitejši način prenosa elektronske pošte se pojavi leta 1980, ko razvijejo protokol SMTP (Simple Mail Transfer Protocol). Ta deluje tako, da če pošljemo isto sporočilo na več naslovov v isti domeni, se na strežnik pošlje en izvod sporočila, ki se nato lokalno razmnoži k vsem naslovnikom. Tako se precej zmanjša promet med strežniki. Elektronska pošta je hitro postala najbolj priljubljena aplikacija na internetu. Zadnja opaznejša izboljšava elektronske pošte je bila uvedba standarda za pripenjanje dvojiških datotek ali MIME (Multipurpose Internet Mail Extension), ki omogoča pošiljanje priponk (Brunec, 2004, str. 5).

Prvi brskalnik z grafičnim vmesnikom WorldWideWeb je leta 1990 napisal Tim Berners Lee. Pozneje je ime spremenil v Nexus, da bi preprečil mešanje imena brskalnika in imena samega spleta. Kmalu so se pojavili še drugi brskalniki, kot so ViolaWWW, Erwise, Midas in Mosaic. Brskalnik ViolaWWW, ki ga je napisal študent na univerzi Berkeley Pei Wei, je bil precej napreden in izpopolnjen, vendar ga niso uporabljali v taki meri kot Mosaic. Tega so razvili pri NCSA (National Center for Supercomputing Applications) v začetku leta 1993. Prednost Mosaica pred preostalimi brskalniki je bila v njegovi enostavnosti za uporabo, dobri podpori uporabnikom in enostavni namestitvi. Zaradi teh lastnosti je igral ključno vlogo pri razširjanju svetovnega spleta. Idejni vodja pri projektu Mosaic Marc Andreessen je nato ustanovil lastno podjetje in razvil brskalnik Netscape Navigator, s katerim je hitro doživel velik uspeh. Vse to je spodbudilo tudi Microsoft, da je izdal svoj prvi brskalnik MS Internet Explorer in ga začel ponujati zastoj, kot je praksa še danes (Brunec, 2004, str. 6-7).

Današnje internetne storitve omogočajo dosti več kot le izmenjavo informacij v obliki HTML-dokumentov. Na razpolago imamo široko paleto uporabnih storitev od spletnih trgovin in spletnega bančništva do spletnih dražb. Spletne trgovine in dražbe omogočajo nakupe po internetu, medtem ko omogoča spletno bančništvo urejanje financ od doma (Brunec, 2004, str. 7).

Internet je najhitreje rastoči medij, kar predstavlja problem zaradi zelo obremenjenih komunikacijskih linij. Hitrost prenosa podatkov se bo morala nenehno povečevati, saj se bo začelo na internet priključevati vedno več naprav (TV- in drugi domači aparati). Svetlo prihodnost imajo širokopasovne povezave, kot je ADSL, in dostop do interneta prek kabelskega omrežja. Povečevala se bo tudi uporaba brezžičnih omrežij za internetni dostop prek mobilnikov. Z večanjem števila uporabnikov in izboljšanjem infrastrukture bo tudi cena teh storitev začela upadati (Brunec, 2004, str. 8).

5.3. NIVOJI E-IZOBRAŽEVANJA

Najpogostejši načini elektronskega izobraževanja so forumi elektronske pošte, e-izobraževanje v mednarodni mreži univerz in digitalne knjižnice. Forumi so zelo primerni za manjše skupine poslušateljev, kjer se uporablja asinhroni način in za komuniciranje predvsem tekst z omejeno grafiko ali celo brez nje. Koristni se pokažejo za zbiranje in delitev informacij, kajti potrebujete le osebni računalnik z modemom in telefonsko linijo. E-izobraževanje v mednarodni mreži univerz predstavlja skupen razvoj, ki omogoča racionalno delitev dela. Vsaka od univerz opravlja potrebne dejavnosti za razvoj e-izobraževanja, ki jih najbolj obvlada. Digitalna knjižnica je v številnih pogledih podobna tradicionalni. Obe vrsti knjižnic vsebujeta velike količine podatkov z različnih tematskih področij. Digitalna knjižnica je zasnovana tako, da v na strežniku nahajajočo podatkovno bazo shranjujemo bibliografsko gradivo, do katerega dostopajo člani knjižnice prek prijaznega uporabniškega vmesnika. Bibliografsko gradivo se v podatkovno bazo shranjuje organizirano z namenom lažjega iskanja in poizvedovanja (Sorčnik, 2004, str. 4-5).

V e-izobraževanju obstajajo štiri nivoji, na podlagi katerih z njihovim kombiniranjem ustvarjamo različne načine elektronskega izobraževanja (Grobvšek, 2004, str. 2-5):

- Baze znanja – Čeprav se dejansko ne uporabljajo neposredno za izobraževanje, so najosnovnejša oblika elektronskega izobraževanja. Baze znanja so zmerno interaktivne, kar pomeni, da lahko vpišete le ključne besede za iskanje v določeni bazi oziroma izberete določeno poglavje iz abecedno urejenega kazala. Med baze znanja štejemo strani podjetij programske opreme, ki ponujajo pomoč pri uporabi programske opreme z navodili, ki prikazujejo korake pri določenem opravilu. Sem lahko štejemo tudi spletne iskalnike, saj lahko na podlagi ključnih besed pridemo do vsebine.
- Podpora prek spleta deluje podobno kot baza znanja. Sem uvrščamo pogovorne sobe, forume, oglasne deske, e-pošto in pomoč v živo prek neposrednih sporočil. Zaradi teh možnosti lahko dobimo odgovore na bolj specifična vprašanja, ki jih nismo našli s pomočjo baz znanja, in hitrejšje odgovore.
- Asinhrono učenje – najpogostejša oblika elektronskega izobraževanja, kjer sami določamo hitrost napredovanja. Izobražujemo se lahko s snovjo, ki je na zgoščenkah, lokalnem omrežju ali internetu. Takšno učenje lahko vključuje komunikacijo z

učiteljem prek oglasnih desk na spletu, e-pošte in podobnih tehnologij ali bazira na individualnem raziskovanju, tako da dobimo povezave do snovi, ki jo sami predelamo brez učitelja. Če so takšna predavanja in pozneje diskusije dobro izvedene, je takšen način izobraževanja vsaj enako učinkovit kot klasično izobraževanje, saj obstaja možnost, da predavanja večkrat »obiščemo«. Poleg tega lahko tudi »odpirajo« nova poglavja in o njih diskutirajo. Nekateri študentje potrebujejo več časa, da uredijo svoje misli in zastavijo vprašanje, zato jim tak način komuniciranja zelo ustreza.

- Sinhrono učenje se izvaja v realnem času z učiteljem, ki vodi izobraževanje v živo. Vsi se prijavijo ob določenem času in lahko neposredno komunicirajo z učiteljem ter med seboj. Možnost je celo »dvigniti kibernetično roko« in videti »kibernetično tablo«. Postavljajo lahko vprašanja v realnem času in le tedaj, ko je učitelj dejansko prisoten. Predavanja trajajo različno dolgo, in sicer od enega samega predavanja pa tja do več predavanj, ki trajajo več tednov, mesecev ali celo let. Izvajajo se ponavadi prek internetnih strani, avdio- ali videokonferenc, pogovornih sob, internetne telefonije ali celo obojestranske videokonference s študenti v razredu.

Nivoji e-izobraževanja in njihova uporaba so v praksi prilagojeni potrebam in zahtevam njihovih uporabnikov. Glede na to lahko uporabnike razdelimo v posamezne skupine. Prva skupina je osnovnošolsko in srednješolsko okolje. Tukaj nastajajo velike navidezne šole, ki omogočajo učencem in učiteljem dostop do knjižnice zunanjih gradiv, imajo prilagojen način dela za boljše in slabše učence ter nove pristope k samostojnejšemu učenju. Univerzitetna okolja omogočajo študentom, da prihranijo pri stroških, ki nastanejo zaradi potovanj v oddaljene kraje. Največja prednost teh okolij je, da omogočajo večji vpis študentov v študijske programe ter lažje posodabljanje in razširjenje učnega gradiva. Vseživljenjsko izobraževanje je okolje, kjer si posamezniki z nadgradnjo obstoječih in pridobivanjem novih znanj povečajo finančni prihodek in posledično tudi kakovost življenja. Ljudje s posebnimi potrebami so tudi zelo pomembna skupina. Nove tehnologije jim omogočajo dostop do novih znanj in s tem posledično do novih zaposlitev. Nazadnje so tu še poslovna okolja, ki imajo še največ razlogov za uvedbo e-izobraževanja. V tem okolju so zelo pomembne video- in avdiokonference, ki omogočajo komuniciranje na daljavo, kajti podjetja imajo svoje podružnice na različnih koncih in potovanja iz enega kraja v drugega jim povzročajo velike stroške (Sorčnik, 2004, str. 3-4).

5.4. PREDNOSTI IN SLABOSTI

Tako kot vsaka novost prinaša tudi elektronsko izobraževanje prednosti in slabosti. Elektronsko izobraževanje omogoča lažjo dostopnost do učitelja in boljše prilagodljivost za študenta. Študentje sramežljivejše narave z večjim veseljem in zadovoljstvom postavljajo vprašanja v navidezem okolju. Največje prednosti elektronskega učenja so nizki stroški, čas, učenje na zahtevo (Sorčnik, 2004, str. 2), prilagodljivost in varčnost programov, saj ni treba

zapravljeni denarja in časa za potovanja. Grobovšek je prednosti strnil v naslednje trditve (Grobovšek, 2004, str. 7):

- Manjša cena za izvajanje – obstaja programska oprema, s katero lahko sami kreiramo svoje asinhrono učne programe.
- Sami določamo tempo učenja.
- Hitreje napredujemo – po nekaterih podatkih se v tečajih elektronskega učenja napreduje do 50 % hitreje kot v klasičnih.
- Lahko se izvaja kjer koli in kadar koli.
- Snov se hitro in enostavno ažurira – velja le za tečaje na strežnikih, saj je ažuriranje na zgoščenkah dražje.
- Poveča se lahko pomnjenje snovi.
- Enostavno se obvladuje velika skupina študentov.
- Diskusije se shranijo.

Problem elektronskega izobraževanja je, da je študent fizično izoliran, kar ima lahko negativne učinke pri skupinskem delu in vplive na družabnost samega študenta. Pogosto se zgodi, da študenti, ki imajo radi besedno komunikacijo, trpijo v navideznih učilnicah, kjer ni neposrednega stika. Študenti, ki jih je strah ali se počutijo neprijetno pred računalniškimi tehnologijami, bi se lahko v svetu navideznega okolja izgubili (Sorčnik, 2004, str. 2). Grobovšek je slabosti strnil v naslednje alineje (Grobovšek, 2004, str. 8):

- Študenti si morajo kupiti ali izposoditi novo računalniško opremo.
- Izolacija študentov.
- Tehnični problemi ali napake operaterja lahko ovirajo študente in učitelja.
- Študenti in učitelji imajo lahko pomanjkljivo znanje o računalnikih, kar zahteva dodatno izobraževanje.
- Uporaba telefonskih linij in ponudniki internetnih storitev so na mnogih koncih sveta dragi, kar poveča stroške.
- Glede na prihodnje povpraševanje moramo predvidevati začetne stroške za razvoj predavanj.
- Inštruktorji in učenci se morajo seznaniti z elektronskimi knjigami, iskanjem po spletu in podobnimi stvarmi.
- Pasovna širina dostopa do interneta onemogoča dostop do določene stopnje multimedije (streaming avdio/video ipd.).

6. E-IZOBRAŽEVANJE NA EKONOMSKI FAKULTETI IN NJEGOVA PRIHODNOST

6.1. ZGODOVINA EKONOMSKE FAKULTETE

8. marec 1946 je pomemben mejnik za slovensko gospodarstvo, kajti tega leta je Slovenija dobila svojo prvo gospodarsko fakulteto, kot se je sprva imenovala Ekonomska fakulteta. Postala je del Univerze v Ljubljani. Janko Potočnik, predsednik študentskega pripravljalnega odbora za ustanovitev Ekonomske fakultete, je njen nastanek opisal »kot plod tedanjih razmer, ki so kipele po novem, razmer, ki so hotele prav hitro nadoknaditi vse zamujeno in dokazati našo sposobnost samostojnega razvoja, pa tudi kot posledica nekake žeje študentov po »našem« znanju.« Z začetkom prvega letnega semestra v letu 1945/46 se je na fakulteto vpisalo 348 študentov, samo dobro leto pozneje je njihovo število naraslo na 567. Primanjkovalo pa je profesorjev, saj je bil na začetku edini stalno nastavljeni profesor prvi dekan profesor inž. Dragutin Gustinčič, ki je dekanoval do leta 1948. Na voljo je bilo tudi zelo malo študijske literature, poleg tega pa fakulteta na začetku zaradi omejitve s prostorom ni imela knjižnice.

V 50. letih je fakulteta znatno okrepila profesorski kader. Leta 1955 je v kratkem združenem obdobju Ekonomske in Pravne fakultete (1954–1957) dobila svojo prvo pomembno pridobitev, ko so odprli Centralno ekonomsko knjižnico s čitalnico. Leta 1959 je po vnovični osamosvojitvi dobila še prvo predavalnico s 150 sedeži. V začetku 60. let se je pojavila konkurenca v Mariboru, kar je pomenilo opustitev centrov za izredni študij po Sloveniji, ki ga je nato nekaj časa izvajala le v svojem centru v Ljubljani. V tem času je tudi prvič v zgodovini začela izvajati obliko podiplomskega študija, ki pa je sredi 60. let zamrla.

Po dvajsetih letih delovanja je imela Ekonomska fakulteta že 782 vpisanih študentov, študij pa je končalo že 1143 diplomantov. Zaposlovala je 25 stalnih profesorjev, ki so pokrivali glavna področja ekonomske teorije, pomagalo pa jim je še devet asistentov in sedem honorarnih predavateljev. Tudi znanstveno-raziskovalna dejavnost je bila vse pomembnejša, kajti v drugem desetletju obstoja je bilo objavljenih 120 samostojnih publikacij in 284 člankov, poleg tega pa je knjižnica vsebovala tudi več kot 56000 knjig in letnikov različnih revij. Rast fakultete je prinesla tudi nekaj problemov. Znanstveno-pedagoški kader je bil preobremenjen s pedagoškim delom, število študentov na pedagoga je bilo previsoko in zaposlovali so premalo asistentov. Materialna opremljenost je bila zelo slaba, poleg tega so študenti zaradi pomanjkanja prostora obiskovali predavanja v prostorih drugih fakultet.

V drugi polovici 60. let se je zaradi ugodnih ekonomskih razmer in rasti potreb po ekonomskem znanju število rednih študentov začelo povečevati, kar je pripeljalo do vnovičnega odprtja izrednih študijskih centrov po Sloveniji. Ob koncu 60. let so spet oživili

podiplomski študij, kjer so pri programu Poslovna politika in organizacija začeli sodelovati z Visoko poslovno šolo Univerze v Bloomingtonu v ZDA. To sodelovanje obstaja še danes.

Leta 1976 je fakulteta dobila nove prostore na današnji lokaciji za Bežigradom, čeprav je sprva kazalo, da si jih bo morala deliti z Višjo upravno šolo, vendar so prizadevanja zaposlenih odločitev preprečila in fakulteta je za nekaj časa lahko pozabila na svoje prostorske težave. V prvi polovici 70. let so se ekonomske razmere začele slabšati, poleg tega je jugoslovanska oblast fakulteti očitala, da ni zgradila politične ekonomije socializma kot temelja za razvijanje vseh drugih ekonomskih disciplin. Te težave so vsaj navidezno omilili ob tridesetletnici obstoja s poimenovanjem fakultete po Borisu Kidriču in postavitvi Edvarda Kardelja za rednega profesorja.

Podatki o vpisanih študentih so dokazovali, da je fakulteta kljub težavam v tretjem desetletju obstoja rastle in se razvijala naprej. V študijskem letu 1975/76 je bilo vpisanih 1936 rednih in 1511 študentov na dodiplomski ravni, število izrednih študijskih centrov pa se je povečalo na sedem. Zaposlovali so 55 polno zaposlenih, od tega 22 asistenov in 18 s krajšim delovnim časom. Po tridesetih letih delovanja se je fakulteta lahko pohvalila z nekaj nad 2000 diplomiranimi študenti na višješolski ravni in prav tolikimi na visokošolski ravni, z 81 magistri in 26 doktorji. Fakulteta je v zadnjem desetletju organizirala 90 tečajev z udeležbo več kot 3000 udeležencev, omeniti pa velja tudi knjižnično zbirko več kot 200.000 enot.

V četrtem desetletju obstoja je imela fakulteta med 2500 in 3000 študenti dodiplomskega študija na leto. Vsako leto je diplomiralo več kot 200 diplomantov na visoki stopnji, kar je privedlo do skupnih 4400 diplomantov druge stopnje, 260 magistrrov in 61 doktorjev. Kljub vsem tem rezultatom so se na fakulteto poleg neugodnih ekonomskih razmer zgrnile še zahteve po usmerjenem izobraževanju s strani oblasti. Usmerjeno izobraževanje je fakulteti odvzelo precej pristojnosti glede odločanja o študijskih programih in metodah pedagoškega dela, kar se je hitro poznalo pri učinkovitosti študija, saj je od 750 rednih študentov, vpisanih v prvi letnik, napredovala le četrtnina. Čeprav se je število pedagogov povečalo na 60 redno zaposlenih in 20 asistentov ter honorarno zaposlenih, se je razmerje med študenti in pedagogi še poslabšalo. Problem se je začel še dodatno zaostrovati, ko so profesorji, ki so bili prisotni ob ustanovitvi, začeli množično odhajati v pokoj.

V tem času je bila Ekonomska fakulteta največji raziskovalni center na področju ekonomije v Sloveniji. Njena raven je že dosegla raven, ko so bile možne mednarodne primerjave, ki so v primerjavi z Vzhodom okrepile samozaupanje, vendar pa v primerjavi z Zahodom kazale določen zaostanek. V 80. letih je bila fakulteti odvzeta naloga dopolnilnega strokovnega izobraževanja kadrov v praksi, ki jo je prevzela Gospodarska zbornica Slovenije.

90. leta so bila obdobje velikih sprememb. Osamosvojitve je prinesla spremembo temeljne usmeritve, ki ji je fakulteta sledila štirideset let. Fakulteta se je znova preimenovala v Ekonomsko fakulteto, zaživele pa so tudi njene mednarodne dejavnosti od izmenjavanja

študentov in profesorjev do sodelovanja v mednarodnih raziskovalnih projektih. Na fakulteti so začeli izvajati dodiplomski univerzitetni program ekonomije in program visoke poslovne šole, prenovili ali v celoti na novo ponudili pa so tudi izvajanje devetih podiplomskih programov (pet magistrskih in štirje specialističnih), ki so bili mednarodno primerljivi. Tudi učinkovitost študija so močno popravili, saj je z 25-odstotne skočila na kar 85-odstotno prehodnost študentov v drugi letnik. Fakulteta je ugodila tudi povpraševanju po dopolnilnem izobraževanju, ko je že konec 80. let vzpostavila Center za izobraževanje strokovnjakov (CISEF). CISEF je danes največji univerzitetni poslovno-izobraževalni center v Sloveniji. Leta 1990 je bil ustanovljen Evropski dokumentacijski center, ki je pooblaščen informacijski-dokumentacijski in depozitarni center za gradiva in dokumente Evropske unije. Vse te spremembe so prinesle veliko breme za obstoječi kader, ki ga je prav zato v zadnjem času zamenjala kopica mlajših strokovnjakov s potencialom za razvoj v vrhunske profesorje.

Ekonomska fakulteta se je sredi 90. let lahko pohvalila s 3519 rednimi dodiplomskimi študenti, 3313 izrednimi študenti v desetih študijskih centrih širom Slovenije in 455 podiplomskimi študenti. 208 se jih je prvič vpisalo v poskusno izvajanje študija na daljavo v treh študijskih središčih. Ljudje na fakulteti so letno izdali od 25 do 30 del samo v okviru založniške dejavnosti fakultete. Redno zaposlenih na fakulteti je bilo po petdesetih letih le 83, od tega 40 profesorjev. Administrativne in tehnične službe so zaposlovale 35 ljudi, centralna ekonomska knjižnica pa 14.

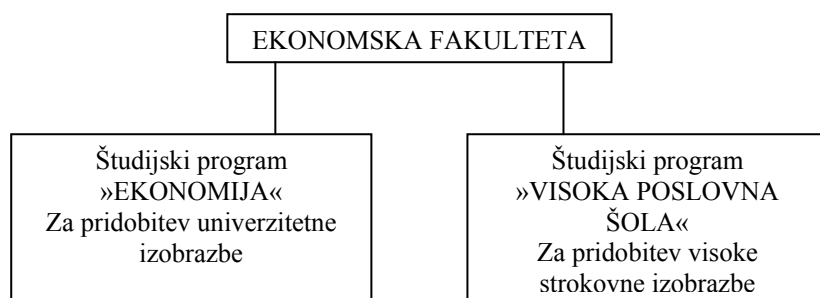
Ekonomska fakulteta se lahko v petdesetih letih obstoja pohvali z zavidljivimi rezultati. 6600 diplomantov na visoki stopnji, več kot 10000 diplomantov na višješolskem študiju, 706 magistrrov in specialistov ter 107 doktorjev so zavidanja vredna številke. Te osupljive številke so rezultat dela vseh znanstveno-pedagoških delavcev, ki so bili zaposleni na fakulteti od njenega nastanka vse do danes. Večina diplomantov zaseda pomembna mesta v slovenskem gospodarstvu, državni upravi in drugih pomembnih dejavnostih v državi (Petdeset let rasti in zorenja Ekonomske fakultete v Ljubljani, 1996).

6.2. RAZVOJ IN UVAJANJE IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO NA EKONOMSKI FAKULTETI

6.2.1. ZNAČILNOSTI DODIPLOMSKIH PROGRAMOV NA EKONOMSKI FAKULTETI

Ekonomska fakulteta v Ljubljani je od leta 1991/1992 izvajala študijski program, ki sta ga sestavljala štiriletni univerzitetni program z dvema oddelkoma (ekonomski in poslovni) in v skladu z novo visokošolsko zakonodajo v šolskem letu 1995/1996 uvedeni program Visoka poslovna šola. Program Visoka poslovna šola je trajal sedem semestrov in je nadomestil dveletni višješolski program Poslovne šole (Bregar, 1995, str. 182).

Slika 3: Študijski programi Ekonomske fakultete

Vir: Bregar, 1995, str. 182.

Univerzitetni študijski program Ekonomija in program Visoka poslovna šola sta bila do leta 2004/2005 osrednja programa na Ekonomski fakulteti. Toda v skladu z Bolonjsko deklaracijo¹ o poenotenju visokošolskih programov je Ekonomska fakulteta kot prva v Sloveniji v šolskem letu 2005/2006 omogočila vpis v nove spremenjene programe 3+. Po tem programu lahko študent v treh letih pridobi diplomu prve stopnje, ki je lahko visokošolska strokovna na Visoki poslovni šoli ali univerzitetna na programu Univerzitetna poslovna in ekonomska šola. Po končanem triletnem programu se lahko študent brez dodatnih pogojev vpiše na enega izmed dvanajstih dveletnih drugostopenjskih programov. Uvedba novih dodiplomskih programov pomeni, da od leta 2005/2006 vpis v prvi letnik starih dodiplomskih programov ni več mogoč, ampak se študent lahko vpiše le v nova dodiplomska programa (Kaj je 3+2, 2005).

Študijski program na Ekonomski fakulteti se izvaja v obliki rednega in izrednega študija. Izredni študij obeh programov se izvaja na sedežu fakultete, poleg tega se izredni študij programa Visoke poslovne šole izvaja še v desetih študijskih centrih širom Slovenije (Bregar, 1995, str. 183). Izredni študent ima praviloma enake pravice in dolžnosti kot redni študent, razen če je s predpisi ali sklepi organov fakultete določeno drugače. Razlike so lahko le v načinu pedagoškega dela (Izredni študij, 2007).

Zanimanje za izredni študij na Ekonomski fakulteti nenehno narašča, kar gre pripisati večjemu številu srednješolske mladine, porastu stopnje nezaposlenosti in vse večji ozaveščenosti prebivalstva o potrebi izobrazbe za razvoj uspešne poklicne kariere. K porastu je prispevala tudi fakulteta sama s ponudbo posodobljenih in mednarodno primerljivih programov, ki so primerni tudi za usposabljanje in prekvalifikacijo nezaposlenih. Izredni študij je dobro organiziran in pokriva celotno Slovenijo, izredne diplome pa so enakovredne diplomam rednega študija (Bregar, 1995, str. 183–184).

¹ Bolonjska deklaracija je skupna deklaracija ministrov evropskih držav, podpisana v Bolgini 19. 6. 1999, o reformi sistema visokošolskega izobraževanja v Evropi.

6.2.2. UVAJANJE IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO

Izredni študij je predstavljal zelo veliko breme za osebje Ekonomske fakultete, saj so poleg njegovih dejavnosti izvajali še vse dejavnosti rednega študija. Tudi prehodnost v višje letnike je bila pri izrednem študiju veliko manjša kot pri rednem. Vse to je fakulteto prisililo k resnemu razmišljanju o uvedbi študija na daljavo. Prve dejavnosti v zvezi z uvedbo študija na daljavo so se začele že v letu 1991. Prva tri leta so predstavljal predvsem seznanitev osebja z osnovno zamisljivo študija na daljavo in preučevanje možnih problemov. V ta namen je fakulteta v okviru projekta TEMPUS² v Veliki Britaniji začela z usposabljanjem profesorjev, omogočili pa jim je tudi obisk nekaterih izobraževalnih ustanov, ki ponujajo študij na daljavo (Bregar, 1995, str. 185).

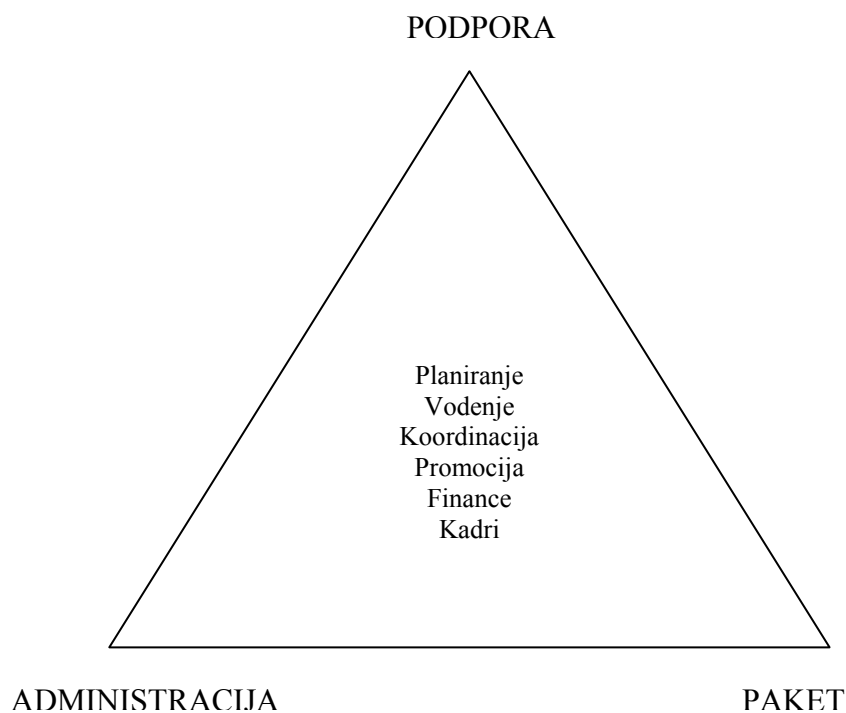
V začetku leta 1994 je fakulteta sprejela odločitev, da pripravi projekt s ciljem eksperimentalnega izvajanja študija na daljavo. Izvajati naj bi se začel v prvem letniku Visoke poslovne šole v študijskem letu 1995/1996. Ta odločitev je sovpadala z odločitvijo ministrstva za šolstvo in šport, da začne projekt eksperimentalnega uvajanja študija na daljavo na področju visokošolskega študija. V tem projektu je bila Ekonomska fakulteta izbrana kot pilotska ustanova, saj je v letu prej izobraževala skoraj petino vseh izrednih študentov v Sloveniji (Bregar, 1995, str. 188).

Leta 1995 se je Ekonomska fakulteta vključila v prvo fazo projekta PHARE³ za sodelovanje enajstih vzhodno- in srednjeevropskih držav. Poglavitni rezultat prve faze, ki je trajala do leta 1997, je bil poleg razvoja in eksperimentalnega uvajanja študija na daljavo dvig osveščenosti na področju študija na daljavo. V letu 1997 se je vključila v drugo fazo, katere trajanje se je končalo leta 1999 s celo vrsto vidnih rezultatov. Eden najvidnejših rezultatov je bil ustanovitev študijskega centra Phare (Balon, 2000). Uresničevanje projekta je bilo zasnovano na razvoju treh modulov: modul Podpora, modul Paket in modul Administracija. Modul Podpora je opredelil elemente študijskega programa na daljavo, modul Paket je pripravil študijska gradiva in druge pripomočke za vseh deset predmetov prvega letnika, modul Administracija pa je poskrbel za organizacijo administrativnih in tehničnih služb študija na daljavo. Vse načrtovane dejavnosti v modulih se medsebojno povezujejo, njihovo izvajanje pa je v pristojnosti Centra za študij na daljavo (Bregar, 1995, str. 191).

² Tempus je program Evropske unije za spodbujanje modernizacije visokošolskega izobraževanja v 27 državah vzhodne Evrope, srednje Azije, zahodnega Balkana in Sredozemlja. Deluje od leta 1990.

³ Program Phare je pobuda Evropske unije, ki zagotavlja državam srednje in vzhodne Evrope finančno pomoč za podporo procesa ekonomske preobrazbe, hkrati pa jim pomaga okrepiti njihove na novo oblikovane demokratične družbe.

Slika 4: Moduli aktivnosti za uresničevanje projekta študija na daljavo

Vir: Bregar, 1995, str. 192.

Pomembni rezultati druge faze projekta PHARE so bili še razvoj predmetov tretjega letnika Visoke poslovne šole za študij na daljavo, uvedba delavnic za zaposlene in zainteresirane iz drugih izobraževalnih ustanov in obogatitev knjižnice na področju študija na daljavo (Balon, 2000, str. 2).

V eksperimentalni fazi je študij na daljavo temeljil predvsem na pisnih študijskih gradivih, ki so bila pripravljena po metodologiji študija na daljavo in so omogočala samostojni študij študentov. Sčasoma so začeli uvajati tudi druge medije, in sicer postopoma vse od avdiokaset do elektronskih učbenikov. Kljub temu pisna gradiva še vedno predstavljajo večino in so zato študentom večinoma na razpolago integralni učbeniki, klasični učbeniki z vodičem študija na daljavo, zbirke vaj ali nalog in zbirke rešenih izpitnih vprašanj. Klasična predavanja jim večinoma niso več na razpolago. Pri vsakem predmetu je študentu omogočeno določeno število neobveznih kontaktnih ur s pedagogom v študijskem centru, po telefonu ali elektronski pošti. Na razpolago imajo tudi možnost srečanja s tutorji v študijskem centru ali konzultacije individualno in po telefonu. Leta 1997 je fakulteta začela uporabo videokonferenčnega sistema, ki omogoča izvajanje kontaktnih ur in skupno delo na datotekah po računalniku na fakulteti in v študijskem centru (Zagmajster, 1999, str. 23).

6.2.3. PRISTOP K REALIZACIJI ŠTUDIJA NA DALJAVO

Osnovna usmeritev projekta uvajanja študija na daljavo na Ekonomski fakulteti je bila, da mora biti izvedba študija taka, da bo kakovost študija vsaj enaka kot pri že uveljavljenih načinih študijih. S tem naj bi bila zagotovljena tudi enakovredna diploma (Bregar, 1995, str. 190).

Sama realizacija študija na daljavo je bila sestavljena iz več korakov. Najprej je bilo treba analizirati potrebe in možnosti. Zaradi že omenjenega porasta zanimanja za študij ekonomskih in poslovnih ved je fakulteta ugotovila, da bi uvedba študija na daljavo v Sloveniji prinesla številne prednosti na makroravni celotnega sistema izobraževanja v državi, na mezoravni posamezne izobraževalne inštitucije in mikroravni posameznega študenta. Prednosti na makroravni naj bi bile (Balon, 2000, str. 3):

- povečanje izobraževalnih možnosti;
- zmanjšan pritisk na vpis na redni študij;
- povečana kakovost in modernizacija študijskega procesa, od katere imajo lahko korist tudi redni študentje;
- prenos znanja in izkušenj, ki jih pridobi pilotska ustanova, na druge izobraževalne ustanove;
- relativno nizki stroški na dodatno vpisanega študenta;
- dostop do izobrazbe tudi tistim skupinam prebivalstva, ki jim omejitve tradicionalnega načina študija zapirajo pot do izobrazbe (invalidi, zaposleni z neugodnim delovnim časom, matere z majhnimi otroki);

Prednosti na mezoravni naj bi vključevale (Balon, 2000, str. 3):

- dvig kakovosti študijskih gradiv in uvajanje sodobnih medijev v študijskem procesu, kar je mogoče uporabiti tudi za redni študij;
- manjša obremenitev pedagogov s predavanji v oddaljenih študijskih centrih, kar je povezano predvsem z napornimi potovanji v centre;
- strokovni razvoj pedagogov in drugega osebja ter pridobivanje novih znanj in veščin;
- bolj racionalna izraba pedagoških zmogljivosti, kar pomeni, da se lahko učitelji bolj osredotočijo na strokovno zahtevna opravila in ne izgubljajo toliko časa z rutinskimi in administrativnimi opravili;

Mikroraven bi bila deležna predvsem naslednjih prednosti (Balon, 2000, str. 3):

- večje možnosti prilagajanja tempa, časa in kraja študija individualnim možnostim;
- razvijanje sposobnosti za samostojen in kreativen študij;
- bolj individualizirani stiki s tutorji in profesorji;

- spoznavanje in obvladovanje novih medijev in načinov komunikacije.

Drugi korak realizacije je predstavljal oblikovanje operativne skupine s podporo in pooblastili vodstva. Člani operativne skupine so bili predstojnik študija na daljavo, operativni koordinator, svetovalec za kakovost študijskega gradiva, referent za študijske zadeve in informatik. Skupina je organizirala usposabljanja vseh sodelujočih pri študiju na daljavo. Poseben pomen so dali usposabljanju pedagogov za pripravo študijskega gradiva in prilagoditve pedagoškega dela novemu načinu dela, informatikov za podporo pedagoškemu procesu in tutorjev za pripravo tutorskih srečanj in dela s študenti. Usposabljali so tudi svetovalce in referente iz fakultete in študijskih centrov ter seznanjali študente o samostojnem študiju ter uporabi sodobnih medijev (Balon, 2000, str. 4).

Nato je prišel čas, ko je bilo vse pripravljeno za začetek izvajanja študija na daljavo, kajti študijski program je bil pripravljen, študenti vpisani in kader usposobljen. Pri samem izvajanju študija je bilo treba neprestano spremljati in korigirati morebitne napake, v sistem izvajanja pa je morala biti vpeta tudi evalvacija. Ta vključuje anketiranje študentov o njihovem mnenju glede študijskega gradiva, dela pedagogov in dela tutorjev. Vse to spremljanje morebitnih problemov študija je bilo zelo pomembno predvsem na njegovem začetku, saj je bila takrat verjetnost za njihov nastanek zelo velika. Poteka še vedno, ko je študij na daljavo že utečen. Vedno obstaja možnost, da se da določeno stvar pri samem procesu še izboljšati in tako vplivati na uspešnost študija. Uspešnost študija je odvisna tudi od vseh sodelujočih in njihovega medsebojnega sodelovanja (Balon, 2000, str. 5).

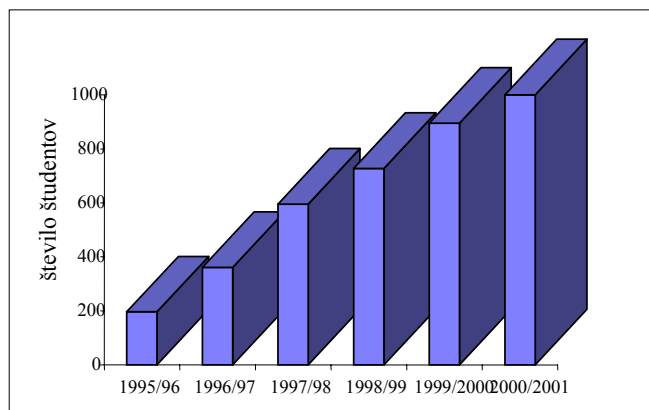
Zelo pomembne so priprave za izvajanje posameznega predmeta, ki se morajo začeti vsaj leto dni pred njegovim začetkom. Razlog za tako dolgo obdobje so potrebne prilagoditve obstoječega gradiva oziroma priprave novega v primeru, če obstoječega gradiva ni možno prilagoditi. Pomembno vlogo pri izvajanju predmeta imajo tudi tutorji. Ti so bili v času razvoja in realizacije študija na daljavo nova kategorija zaposlenih na fakulteti, zato je bilo zelo pomembno, da so dobro poznali svoje delo. Tutorji so v večini primerov univerzitetno izobraženi in specializirani na svojem področju, poleg tega so zaželeni tudi njihove pedagoške izkušnje in izkušnje iz prakse. Največkrat prihajajo iz vrst srednješolskih učiteljev, bivših demonstratorjev fakultete, sodelavcev ljudskih univerz itd. (Balon, 2000, str. 4-5). Zaradi njihove redne zaposlitve večinoma prihajajo iz okolice kraja, kjer je študijski center, kajti tako so lažje dostopni študentom v primeru nudenja pomoči (Zagmajster, 1999, str. 27).

6.3. E-IZOBRAŽEVANJE IN EKONOMSKA FAKULTETA

Danes je proces študija na daljavo na Ekonomski fakulteti v polnem teku. Število študentov študija na daljavo se nenehno povečuje: njihovo število je leta 2001 po petih letih obstoja predstavljalo 500 odstotkov začetne vrednosti. Ob predpostavki tako hitrega naraščanja

števila študentov bodo zmogljivosti kmalu zapolnjene, tako da je treba razmisliti o njegovi nadgradnji v bližnji prihodnosti.

Slika 5: Prikaz naraščanja števila študentov študija na daljavo na Ekonomski fakulteti

Vir: Balon, 2000, str. 8.

Tudi preostali dejavniki študija na daljavo kažejo nagel porast. V letu 2001 se je število študijskih centrov podvojilo glede na začetek (danes jih je deset), število usposobljenih tutorjev je narastlo na trikratno vrednost, število razvitih predmetov in njihovih izvajanj pa se je početverilo. Vsa ta rast nakazuje, da bo ob podobnem tempu naraščanja fakulteta kmalu na visoki stopnji razvitosti študija na daljavo in zato pripravljena za preskok na še višji nivo.

Tabela 2: Število študijskih centrov, število izvajanih letnikov, število študentov, število razvitih predmetov in število izvajanj število usposobljenih tutorjev

Študijsko leto	Število študijskih centrov	Število izvajanih letnikov	Število razvitih predmetov	Število izvajanj	Število usposobljenih tutorjev
1995/96	3	1	10	18	46
1996/97	3	1	10	26	46
1997/98	4	2	26	47	96
1998/99	5	3	26	51	122
1999/2000	5	4	36	67	141
2000/2001 napoved	6	4	42	78	170

Vir: Balon, 2000, str. 12.

Tu se na pladnju ponuja elektronsko izobraževanje, ki predstavlja izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje s sodobno informacijsko komunikacijsko tehnologijo oziroma internetom. Šele ta povezava izobraževanja z internetom je dala e-izobraževanju njegov pravi pomen. Torej je treba za nadaljnji razvoj študija na daljavo in njegovo transformacijo v neko obliko e-izobraževanja analizirati dejavnike, ki vplivajo na uspešnost njegove uvedbe.

6.3.1. POZNAVANJE E-IZOBRAŽEVANJA

Za uspešen razvoj e-izobraževanja je potrebno, da pojem e-izobraževanje ljudje poznajo in si predstavljajo, kaj sploh pomeni. Podatki iz leta 2004 nakazujejo, da ga ne pozna slabih 40 odstotkov prebivalstva. Drugi so zanj vsaj slišali, medtem ko ga slaba četrina zelo dobro pozna. Večina teh, ki ga poznajo, izhaja iz vrst uporabnikov interneta.

Tabela 3: Poznavanje pojma e-izobraževanje

Ali poznate pojem elektronsko izobraževanje oziroma e-izobraževanje?	Skupaj		Uporabniki interneta		Neuporabniki interneta	
	(%)	n	(%)	n	(%)	n
Poznam	22%	87	27%	80	7%	7
Delno poznam	15%	59	15%	44	14%	15
Sem že slišal	26%	105	25%	74	28%	31
Ne poznam	37%	150	32%	94	51%	56
Skupaj	100%	401	100%	291	100%	110

Vir: E-izobraževanje, 2005, str. 13.

E-izobraževanje je namenjeno dodatnemu izobraževanju in izpopolnjevanju. Večina ljudi se strinja, da se je treba dodatno izobraževati, vendar se je le dobra polovica uporabnikov in dobra tretjina neuporabnikov interneta pripravljena. Zelo malo se jih je pripravljeno vključiti v e-izobraževanje po internetu, ker večinoma niso prepričani o enakovrednosti klasični izobrazbi.

Tabela 4: Strinjanje s trditvami o e-izobraževanju – uporabniki interneta in neuporabniki interneta

Ocenite strinjanje z naslednjimi trditvami na lestvici od 1 do 5.	Vse življenje se je potrebno izobraževati in izpopolnjevati.		Pripravljen sem se dodatno izobraževati in izpopolnjevati.		Izobrazba, pridobljena s študijem na daljavo, je enakovredna izobrazbi, pridobljeni na klasičen način.		Pripravljen sem se vključiti v e-izobraževanje prek interneta.	
	Upor. interneta	Neupor. interneta	Upor. interneta	Neupor. interneta	Upor. interneta	Neupor. interneta	Upor. interneta	Neupor. interneta
1- sploh se ne strinjam	2%	3%	4%	24%	7%	16%	30%	50%
2	0%	1%	5%	7%	16%	8%	18%	22%
3 - niti niti	4%	7%	14%	15%	32%	33%	22%	14%
4	9%	8%	23%	18%	25%	23%	17%	7%
5 - zelo se strinjam	84%	81%	55%	37%	19%	20%	13%	6%

Vir: E-izobraževanje, 2005, str. 17.

6.3.2. E-IZOBRAŽEVANJE V VISOKOŠOLSКИH ZAVODIH

Za razvoj e-izobraževanja je pomembno tudi dejstvo, kako ga dojemajo v visokošolskih zavodih. Razvidno je, da v ekonomiji obstaja visoko prepričanje, da je uvedba e-izobraževanja strateškega pomena za njihov nadaljnji razvoj. Ocena na ekonomskem področju je med višjimi, zato je idealno za razvoj e-izobraževanja.

Tabela 5: E-izobraževanje je strateškega pomena za nadaljnji razvoj izobraževanja na našem zavodu – po različnih vrstah zavodov

E-izobraževanje je strateškega pomena za nadaljnji razvoj izobraževanja v našem zavodu.		Povprečna ocena	n
Področje	Medicina in zdravstvo	4,5	4
	Družboslovje in izobraževanje	3,5	18
	Ekonomija (poslovna/komercialna)	4,1	23
	Tehnika in naravoslovje	3,8	22
	Humanistika	2,7	9

Vir: E-izobraževanje - visokošolski in višješolski zavodi, 2006, str. 40.

Visokošolski zavodi na ekonomskem področju so zelo dobro seznanjeni s pomenom in možnostjo e-izobraževanja pri izvedbi njihovega študijskega programa.

Tabela 6: Dobro smo seznanjeni s pomenom in z možnostjo e-izobraževanja pri izvedbi študijskih programov – po različnih vrstah zavodov

Dobro smo seznanjeni s pomenom in z možnostjo e-izobraževanja pri izvedbi študijskih programov.		Povprečna ocena	n
Področje	Medicina in zdravstvo	3,5	4
	Družboslovje in izobraževanje	3,1	18
	Ekonomija (poslovna/komercialna)	3,7	23
	Tehnika in naravoslovje	3,7	22
	Humanistika	2,9	9

Vir: E-izobraževanje - visokošolski in višješolski zavodi, 2006, str. 43.

E-izobraževanje na določenem področju študija že obstaja na dobrih 40 odstotkih ekonomskih visokošolskih zavodov, kar je daleč največji odstotek glede na druga področja, sledita mu le družboslovje in izobraževanje.

Tabela 7: Delež zavodov glede e-izobraževanja na zavodu – po različnih vrstah zavodov

(%)		Da – imamo	Ne – v pripravi	Ne – smo razmišljali	Ne – nismo razmišljali	Ne -nimamo
Področje	Medicina in zdravstvo	17	33	17	0	33
	Družboslovje izobraževanje	38	14	24	10	14
	Ekonomija	42	8	33	8	8
	Tehnika in naravoslovje	18	14	27	23	18
	Humanistika	22	22	22	33	0

Vir: E-izobraževanje - visokošolski in višješolski zavodi, 2006, str. 53.

Tudi število predmetov, ki se že izvajajo v neki obliki e-izobraževanja, je daleč največje med ekonomskimi visokoškolskimi zavodi, saj jim zavodi drugih področij sežejo komaj do polovice.

Tabela 8: Število predmetov z e-izobraževanjem – po različnih vrstah zavodov

E-izobraževanje pri predmetih...		Povprečna ocena	<i>n</i>
Področje	Medicina in zdravstvo	10,0	1
	Družboslovje in izobraževanje	11,5	6
	Ekonomija (poslovna/komercialna)	21,0	5
	Tehnika in naravoslovje	11,0	3
	Humanistika	4,0	1

Vir: E-izobraževanje - visokošolski in višješolski zavodi, 2006, str. 57.

Iz vidika morebitnih problemov pri uvedbi je razvidno, da je ekonomsko področje pri pomanjkanju kadrov v povprečju, pri pomanjkanju opreme pa celo med manj problematičnimi, kar daje dobre obete za razvoj.

Tabela 9: Pomanjkanje kadrov je ovira za uvajanje in/ali uporabo e-izobraževanja – po različnih vrstah zavodov

Pomanjkanje kadrov je ovira za uvajanje in/ali uporabo e-izobraževanja.		Povprečna ocena	<i>n</i>
Področje	Medicina in zdravstvo	3,0	4
	Družboslovje in izobraževanje	3,3	18
	Ekonomija (poslovna/komercialna)	3,3	23
	Tehnika in naravoslovje	3,4	22
	Humanistika	3,2	9

Vir: E-izobraževanje - visokošolski in višješolski zavodi, 2006, str. 46.

Tabela 10: Pomanjkanje opreme je ovira pri uvajanju in/ali uporabi e-izobraževanja – po različnih vrstah zavodov

Pomanjkanje opreme je ovira pri uvajanju in/ali uporabi e-izobraževanja.		Povprečna ocena	<i>n</i>
Področje	Medicina in zdravstvo	2,0	4
	Družboslovje in izobraževanje	3,3	18
	Ekonomija (poslovna/komercialna)	2,6	23
	Tehnika in naravoslovje	3,1	22
	Humanistika	3,4	9

Vir: E-izobraževanje - visokošolski in višješolski zavodi, 2006, str. 47.

6.3.3. OSEBNI RAČUNALNIK

Ključno orodje v e-izobraževanju je osebni računalnik. Ta je osnovni pogoj, da se lahko posameznik priključi na internet in tako postane potencialni uporabnik e-izobraževanja. Najprej se je treba vprašati, koliko ljudi v Sloveniji sploh uporablja računalnik. Leta 2004 je v Sloveniji vsaj občasno računalnik uporabljalo več kot šestdeset odstotkov prebivalstva. V teh podatkih so upoštevani uporabniki, ki uporabljajo računalnik bodisi v službene bodisi v zasebne namene.

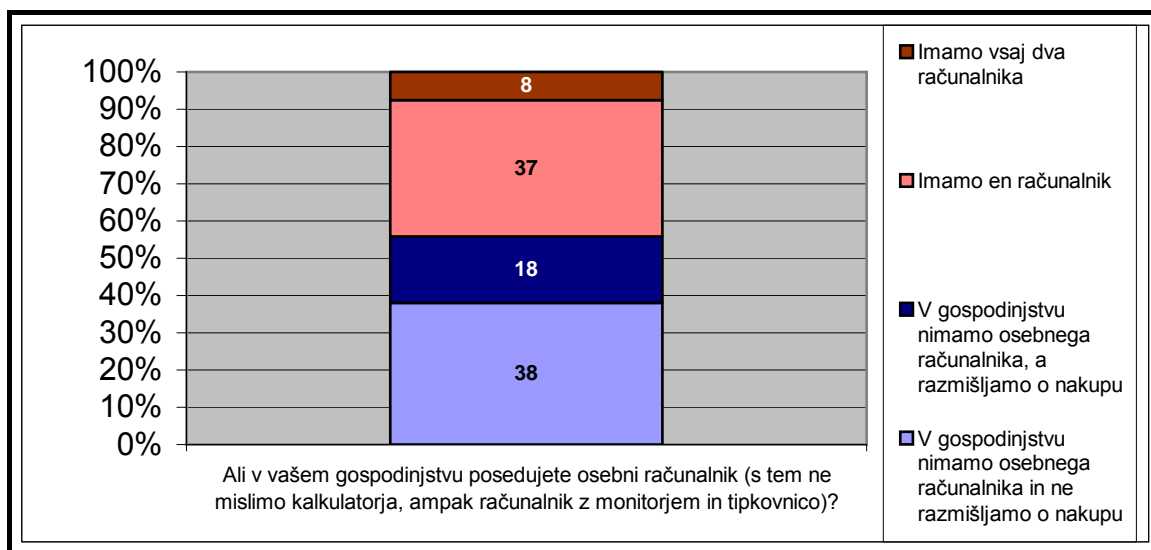
Tabela 11: Uporaba osebnega računalnika

Ali vsaj občasno uporabljate osebni računalnik?	%	n
Da	61.1%	1,445
Ne	38.9%	919
Skupaj	100.0%	2,364

Vir: Uporaba interneta, 2005, str. 13.

E-izobraževanje se v večini primerov odvija doma in v občasnih primerih tudi v službi, zato je pomembno tudi število računalnikov v gospodinjstvih. Po podatkih iz leta 2001 je imelo v Sloveniji 44 % gospodinjstev osebni računalnik, vendar je treba pri tem tudi upoštevati, da je takrat 18 % gospodinjstev, ki še ni imelo računalnika, že razmišljalo o njegovem nakupu. Ocenjuje se, da je bilo tistega leta v Sloveniji okoli 330.000 osebnih računalnikov (Osebni računalniki v gospodinjstvih, 2001, str. 5).

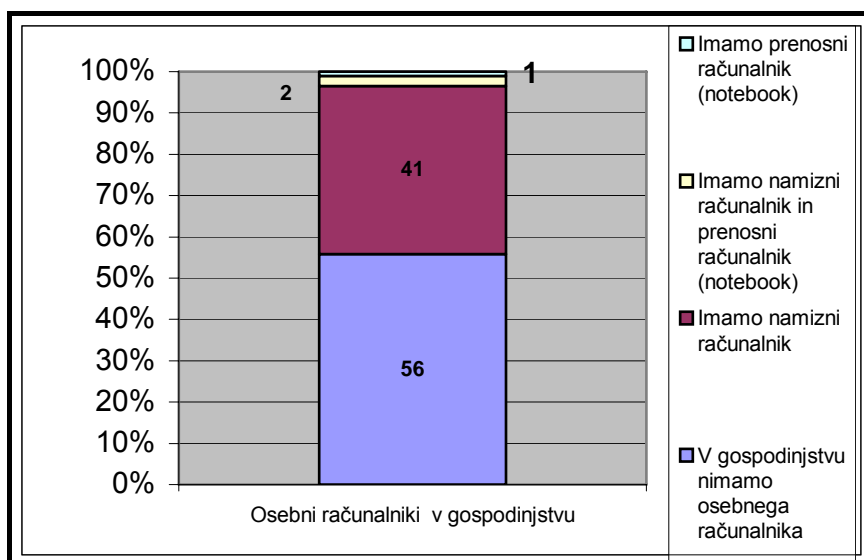
Slika 6: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu

Vir: Osebni računalniki v gospodinjstvih, 2001, str. 5.

Poleg 44 % gospodinjstev z osebnim računalnikom je v Sloveniji še odstotek gospodinjstev ki s prenosnim računalnikom. Ta lahko tudi predstavlja orodje za dostop do e-izobraževanja, saj v zadnjih letih brezžični dostop do interneta postaja vse bolj razširjen. Prenosni računalniki imajo tudi določeno prednost pred osebnimi, saj so prenosljivi in tako dobesedno potrjuje osnovni namen e-izobraževanja, po katerem se lahko uporabnik izobražuje kjer koli.

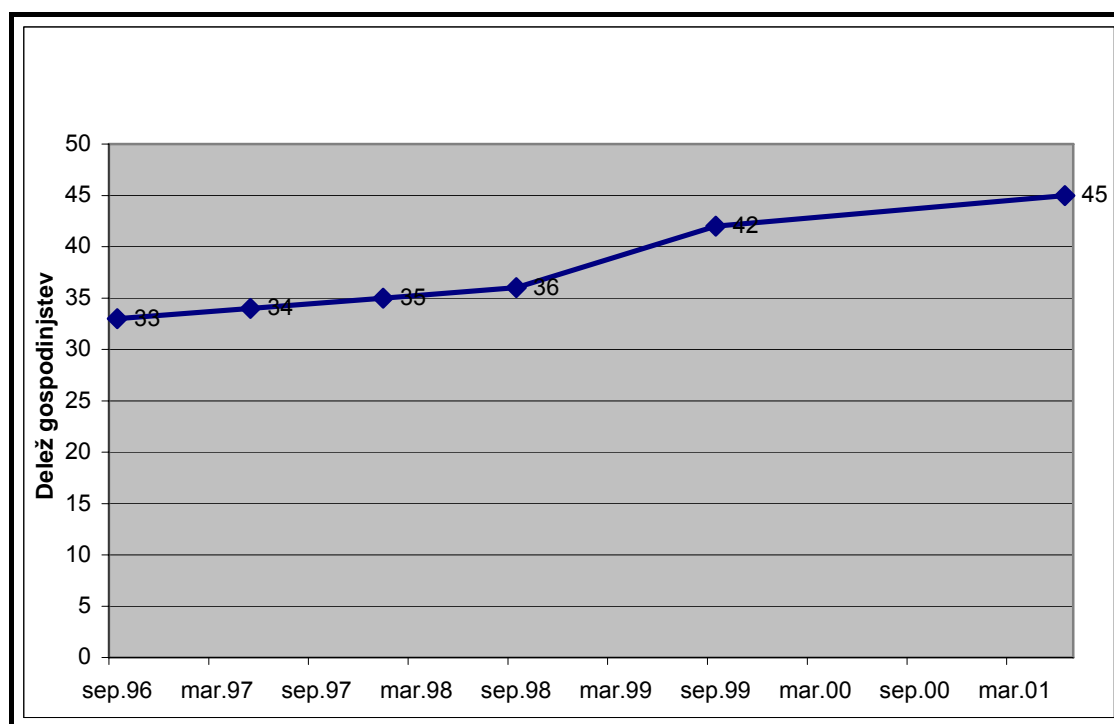
Slika 7: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu

Vir: Osebni računalniki v gospodinjstvih, 2001, str. 9.

Rast gospodinjstev z osebnimi računalniki je nenehno v vzponu, čeprav v zadnjem času ni več tako intenzivna in se je malenkostno umirila. Slika 7 pa vseeno dokazuje, da se za rast števila osebnih računalnikov ni bati, kar vsekakor daje dobre obete za razvoj e-izobraževanja.

Slika 8: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu

Vir: Osebni računalniki v gospodinjstvih, 2001, str. 7.

Posedovanje osebnega računalnika je največje pri osebah, starih med 20 in 39 let, saj predstavlja pri njih delež več kot polovico. Pomebna sta tudi izobraženost posameznika, saj so osebni računalniki prisotni pri treh četrtinah ljudi z višjo izobrazbo, in njegov status, kjer prednjačijo študentje, tesno jim sledijo tudi srednješolci, samozaposleni, lastniki podjetij, uradniki in vodilni v podjetju.

Tabela 12: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu – 1.del

Ali v gospodinjstvu posedujete osebni računalnik?	Da		Ne	
	Frekvenca (n)	Delež (%)	Frekvenca (n)	Delež (%)
IZOBRAZBA:				
Srednja šola ali manj	109	41	154	59
Več kot srednja šola	20	72	8	28
STAROST:				
10 – 14 let	9	52	8	48
15 – 19 let	16	70	7	30
20 – 24 let	17	73	6	27
25 – 29 let	13	58	10	42
30 – 39 let	31	56	24	44
40 – 49 let	22	44	28	56
50 – 59 let	13	28	32	72
60 – 65 let	6	25	18	72
66 – 75 let	1	3	30	97

Vir: Osebni računalniki v gospodinjstvih, 2001, str. 6.

Tabela 13: Posedovanje osebnega računalnika v gospodinjstvu – 2.del

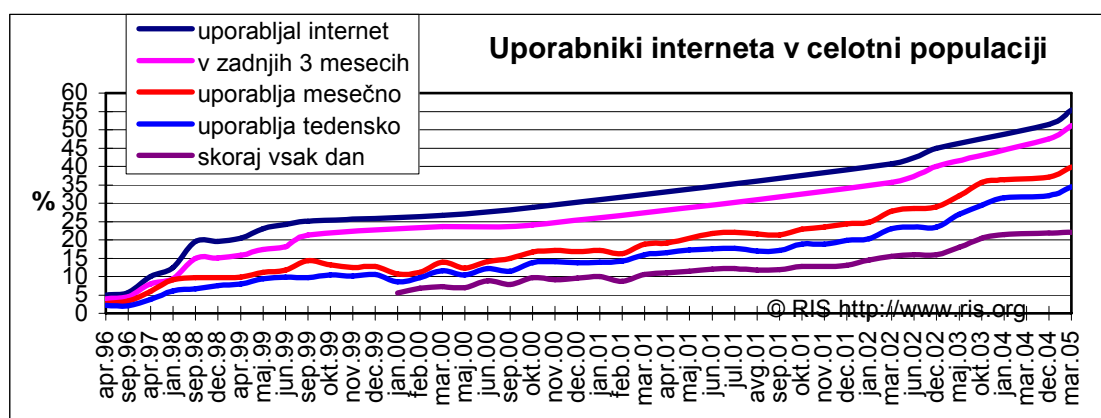
Ali v gospodinjstvu posedujete osebni računalnik?	Da		Ne	
	Frekvenca (n)	Delež (%)	Frekvenca (n)	Delež (%)
ZAPOSLENOST:				
Vodilni v podjetju	3	62	2	38
Lastnik podjetja, samozaposleni strokovnjak (odvetnik, zdravnik,...)	15	63	9	37
Obrtnik, samostojni podjetnik	4	100	0	0
Uradnik, pisarniški delavec	23	68	11	32
Nezaposlen	2	25	7	75
Upokojenec	10	15	55	84
Osnovnošolec	10	53	9	47
Srednješolec	14	70	6	30
Študent	11	94	1	6
Drugo (delavec, gospodinja, kmet)	38	37	64	63

Vir: Osebni računalniki v gospodinjstvih, 2001, str. 6.

6.3.4. UPORABA INTERNETA

Samo posedovanje računalnika ni dovolj za uspešen razvoj e-izobraževanja. Računalnik mora biti povezan v splet, da se lahko ustvarijo vsi potrebni pogoji za njegovo uvedbo. Ker za samo uporabo interneta ni pogoj imeti dostopa doma, ampak lahko uporabljamo internet kjer koli, bo najprej analizirano le število uporabnikov interneta. Kot je razvidno s Slike 9, je v začetku leta 2005 več kot polovica prebivalstva že uporabljala internet, vendar ga je le slaba četrtina uporabljala skoraj vsak dan.

Slika 9: Uporabniki interneta v celotni populaciji

Vir: Uporaba interneta, 2005, str. 24.

Če se uporabnike interneta podrobneje razdeli glede na njihove demografske značilnosti, se vidi, da internet najpogosteje uporabljajo med 20 in 29 letom starosti. Iz Tabele 14 je tudi razvidno, da višja, kot je stopnja izobrazbe, pogostejša je njegova uporaba. Izstopajo predvsem študenti in tisti, ki so že končali šolanje v visokošolstvu.

Tabela 14: Demografske značilnosti uporabnikov interneta in neuporabnikov interneta

		Vsak dan / skoraj vsak dan	Tedensko in manj	Mesečno ali redkeje	Neuporabniki
STAROST	10 do 14 let	23.8%	33.5%	20.7%	22.0%
	15 do 19 let	38.5%	36.3%	11.5%	13.7%
	20 do 29 let	52.2%	19.9%	9.5%	18.3%
	30 do 49 let	32.3%	15.5%	9.9%	42.2%
	Nad 49 let	10.5%	3.8%	2.3%	83.3%
IZOBRAZBA	Nedokončana OŠ	2.4%	0.0%	2.4%	95.2%
	Osnovna šola	2.5%	4.3%	2.1%	91.0%
	Poklicna šola	14.7%	12.9%	9.7%	62.8%
	Srednja šola	37.8%	16.9%	8.7%	36.6%
	Višja in visoka šola	65.9%	14.3%	5.7%	14.1%
	Šolajoči	40.8%	31.4%	14.7%	13.1%
STATUS	Zaposleni	35.8%	15.7%	8.4%	40.1%
	Nezaposleni/ brezposelni	21.7%	12.6%	10.2%	55.5%
	Upokojenci	3.7%	2.8%	2.4%	91.1%
	Osnovnošolci	23.1%	34.6%	20.6%	21.7%
	Dijaki	40.8%	34.2%	13.8%	11.1%
	Študenti	68.5%	22.2%	6.5%	2.8%

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 48.

Internet se večinoma uporablja doma, nemalokrat pa tudi v službi in šoli. Uporabnikov, ki uporabljajo internet na drugih lokacijah, je relativno malo.

Tabela 15: Lokacije, na katerih uporabljajo internet mesečni uporabniki interneta

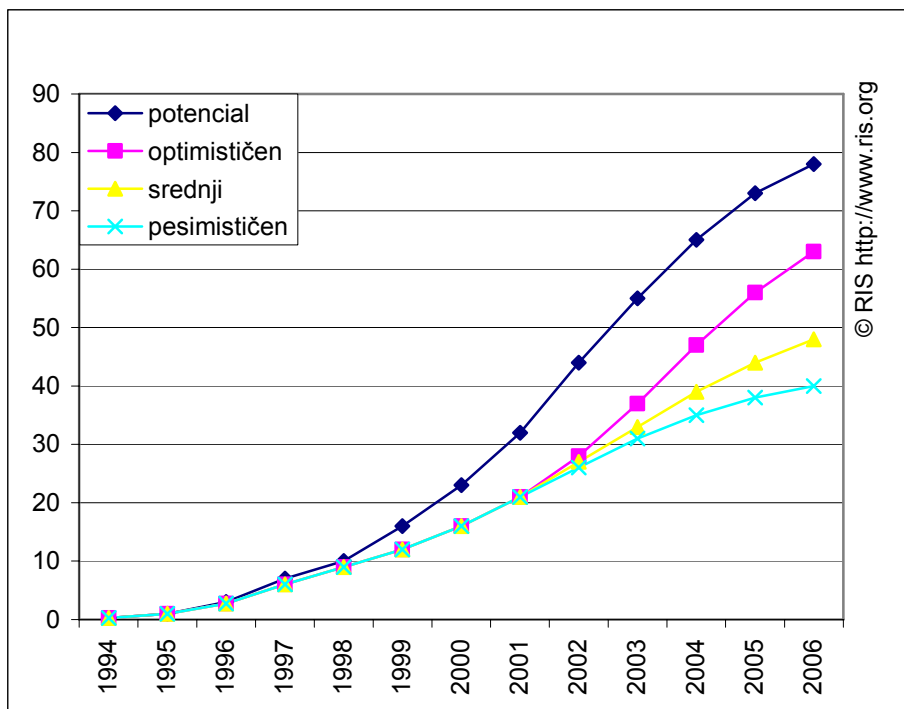
<i>Kje vse pa uporabljate internet?</i>	%	<i>n = 291</i>	<i>Populacija 10-75 let</i>
Doma	82.2%	240	41.1%
V službi	39.9%	116	20.0%
V šoli/na fakulteti	23.7%	69	11.9%
Pri prijateljih, sorodnikih, znancih	15.3%	45	7.7%
V knjižnicah	13.5%	39	6.8%
Na poti prek mobilnega telefona (WAP, GPRS, UMTS)	9.2%	27	4.6%
Na drugih javno dostopnih točkah (uradi, občine)	3.0%	9	1.5%
V Cybercaffejih	2.5%	7	1.3%
Na e-šoli	1.0%	3	0.5%
Na poti prek prenosnega računalnika	0.9%	3	0.5%
Drugje	0.7%	2	0.4%

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 42.

Leta 2002 so na osnovi trendov v Sloveniji in državah, ki so obstoječo penetracijo interneta v Sloveniji presegle že pred nekaj leti, izdelali tri grobe scenarije uporabe interneta, ki so odvisni od vrste okoliščin. Najmanj ugodna širitev bo nastopila ob obstoječih pogojih počasnega naraščanja slovenskih vsebin, dragih telekomunikacij, dragih osebnih računalnikov in ob odsotnosti vzpodbujanja uporabe s strani države. Najugodnejša varianta bo nastopila v

primeru podobnih ugodnih okoliščin, ki so v EU, kjer imajo proaktivno državna politiko, nizke cene telekomunikacij in druge za razvoj ugodne spodbude. Vse tri projekcije se omejujejo na dostop do interneta prek osebnega računalnika in ne predvidevajo radikalnejših tehnoloških sprememb. Večji preobrati v mobilnem dostopu do interneta lahko v nekaj letih dosežejo, da se uporaba interneta povsem približa mobilni telefoniji ali celo televiziji.

Slika 10: Delež uporabnikov interneta v celotni populaciji - projekcija

Vir: Uporaba interneta, 2005, str. 28.

6.3.5. DOSTOP DO INTERNETA

Stanje na področju dostopa je v Sloveniji povprečno. V primerjavi z Evropo je razvidno, da se Slovenija po deležu dostopa gospodinjstev do interneta nahaja v prvi tretjini držav in je malenkostno nad povprečjem Evropske unije pred širitvijo (EU 15), toda je tu upoštevan tudi mobilni dostop, brez njegovega upoštevanja pa se Slovenija nahaja malenkostno pod povprečjem (Dostop do interneta, 2005, str. 17).

Tabela 16: Dostop do interneta v gospodinjstvu ter deleži gospodinjstev z osebnim računalnikom in mobilnim dostopom

	2002	2003	2004	PC dostop 2004	Mobilni dostop 2004
Islandija	/	/	81	80	1
Danska	56	64	69	68	12
Nemčija	46	54	60	56	8
Luksemburg	40	45	59	59	9
Velika Britanija	50	55	56	54	11
Ciper	/	/	53	34	4
Finska	44	47	51	45	20
Slovenija	/	/	47	41	28
eu15	39	44	45	43	/
Avstrija	33	37	45	44	1
Območje evra	37	42	43	/	/
eu25	/	/	42	42	/
Irska	/	36	40	38	2
Španija	/	28	34	/	/
Francija	23	31	34	34	/
Italija	34	42	34	/	/
Estonija	/	/	31	25	3
Poljska	/	/	26	19	14
Portugalska	/	22	26	23	5
Grčija	12	16	17	17	1
Latvija	/	/	15	10	7
Madžarska	/	/	14	13	2
Litva	4	6	12	12	1
Norveška	/	60	60	58	9
Turčija	/	/	7	6	2
Nizozemska	58	59	/	/	/
Češka	16	15	/	/	/

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 17.

Po podatkih iz leta 2004 je imela več kot polovica oseb v gospodinjstvih omogočen dostop do interneta. Približno 40 odstotkov oseb v gospodinjstvih brez dostopa pa je resno razmišljala o tem, da bi si ga omogočila.

Tabela 17: Delež oseb, ki živijo v gospodinjstvu z dostopom do interneta

<i>Osebe (N = 2,340)</i>	RIS 2004
DOSTOP DO INTERNETA	(%)
Da	55
Ne	45
SKUPAJ	100

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 13.

Tabela 18: Ali v ste že razmišljali, da bi vaše gospodinjstvo nabavilo dostop do interneta?

	RIS 2004	
	n	(%)
Da	210	41
Ne	303	58
Ne vem	4	1
SKUPAJ	517	100

Vir: Dostop interneta, 2005, str. 129.

Ob povezavi posedovanja osebnega računalnika in dostopa do interneta ugotovimo, da je imelo približno tri četrtine lastnikov računalnikov v gospodinjstvu tudi urejen dostop do interneta. Zanimivo je predvsem dejstvo, da je imelo približno 5 odstotkov oseb v gospodinjstvih urejen dostop do interneta, vendar iz določenih razlogov nimajo računalnika in posledično dostopa do interneta niso izkoriščali.

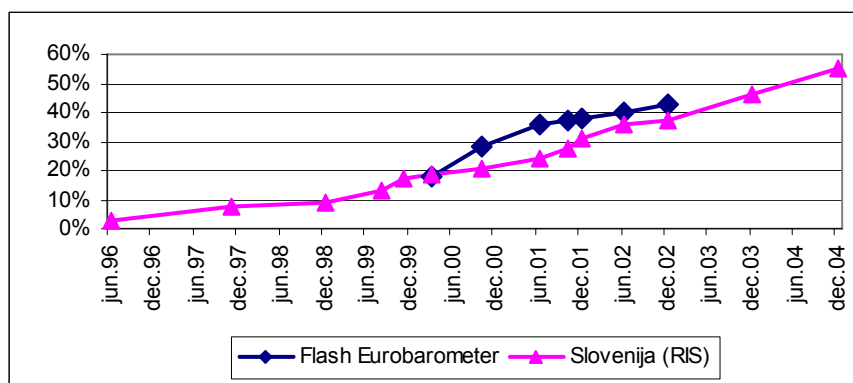
Tabela 19: Dostop do interneta v gospodinjstvu glede na posedovanje osebnega in/ali prenosnega računalnika

Dostop do interneta v gospodinjstvu	Posedovanje osebnega in/ali prenosnega računalnika v gospodinjstvu		
	Da	Ne	SKUPAJ
	(%)	(%)	(%)
Da	77	5	55
Ne	23	95	45
SKUPAJ	100	100	100
n	821	350	1171

Vir: Uporaba interneta, 2005, str. 25.

Dostop do interneta oseb v gospodinjstvih je v fazi vzpona, kar je lepo razvidno s Slike 11. Na njej je razvidno, da je dostop od leta 1996 v Sloveniji, ko je bil praktično na ničli, dostop vseskozi enakomerno in hitro narašča in se nima namena umiriti niti v prihodnosti. Viden je tudi malenkosten zaostanek za državami Evropske unije pred širitvijo do leta 2002, vendar kot je bilo že omenjemo, je Slovenija v letu 2004 prehitela njihovo povprečje naraščanja in se ustalila med prvo tretjino evropskih držav.

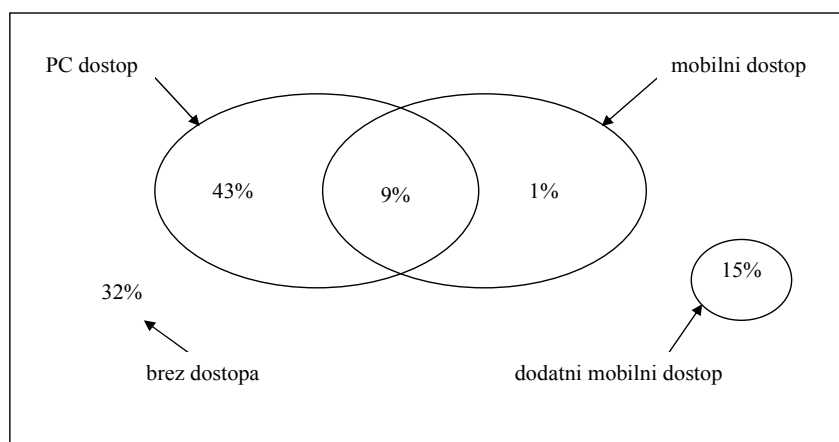
Slika 11: Delež oseb v gospodinjstvu z dostopom do interneta: primerjava Slovenija – EU15 (1996 – 2004)

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 14.

Dostop do interneta je večinoma omogočen prek računalnika. Slaba desetina oseb v gospodinjstvih dostopa do interneta prek računalnika in mobitela, medtem ko le slab odstotek dostopa prek mobitela. Ob upoštevanju podatka o dodatnem mobilnem dostopu⁴ v Sloveniji dejansko živi 32 odstotkov prebivalstva brez dostopa do interneta.

Slika 12: Osebe v gospodinjstvu z dostopom do računalnika in možnostjo mobilnega dostopa do interneta

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 29.

Čeprav je za razvoj e-izobraževanja najprimernejši hitri dostop do interneta, je najpogostejši način dostopa še vedno klicni dostop prek navadnega modema. Ta način uporablja skoraj polovica vseh oseb, ki živijo v gospodinjstvu. Sledita mu kabelski dostop in ADSL s skoraj petinskim deležem.

⁴ Dodatni mobilni dostop so navedli anketiranci, ki v osnovnem vprašanju mobilnega dostopa niso razumeli kot internetni dostop (RIS 2004, 2004, str. 30).

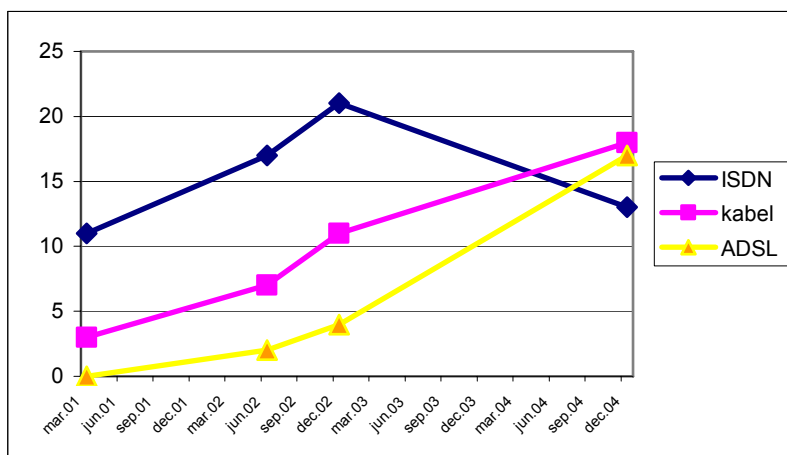
Tabela 20: Način dostopa do interneta oseb v gospodinjstvih

NAČIN DOSTOPA	RIS 2004
	(%)
Klicni dostop prek navadnega modema	51
Klicni dostop prek ISDN	13
Kabelski dostop	18
ADSL	17
Brezžična povezava/mobilni dostop	0.3
Satelitski dostop	0.2
Druga brezžična povezava	0.1
Drugo ... kaj?	0.4
SKUPAJ	100
n	606

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 71.

Dobra novica za razvoj e-izobraževanja je, da hitri dostop narašča, saj je trend dostopa ADSL in kabelskega dostopa močno obrnjen navzgor. To nakazuje, da bo dostop prek modema v prihodnosti zamrl in bo začel prevladovati hitrejši dostop.

Slika 13: Rast relativnih deležev glavnih hitrih dostopov med osebami v gospodinjstvu z dostopom do interneta

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 74.

Kot je bilo že omenjeno, je gospodinjstev brez dostopa do interneta v Sloveniji približno 45 odstotkov. Od tega jih 40 odstotkov dostop načrtuje v bližnji prihodnosti, vendar jih za zdaj še vedno večina načrtuje dostop prek modema, šele nato mu sledita obe vrsti hitrega dostopa. Vendar se bo to v prihodnosti zelo verjetno spremenilo, saj nam trend na Sliki 12 nakazuje prevlado hitrih dostopov.

Tabela 21: Načrtovan način dostopa med gospodinjstvih brez dostopa, ki načrtujejo pridobitev dostopa v naslednjih 6 mesecih

RIS 2004 (n = 92; 21 jih je odgovorilo ne vem)	(%)
Klicni dostop prek navadnega modema	43
Klicni dostop prek ISDN	20
ADSL	11
Kabelski dostop	24
Druga brezžična povezava	1
SKUPAJ	100

Vir: Dostop do interneta, 2005, str. 136.

Demografske značilnosti dostopa do interneta prikazujejo, da še vedno pri vseh prevladuje klicni dostop prek modema. Hitri dostop, ki je pri e-izobraževanju zelo zaželen, za zdaj še zaostaja, vendar je viden porast. Dostop ADSL je najvišji pri šolajočih, prav tako pa je visok tudi pri osebah, starih med 20 in 29. Pri osebah starih med 30 in 39 let pa med hitrim dostopom prevladuje kabelski.

Tabela 22: Dostop do interneta po strukturi oseb v gospodinjstvih

Glavni dostop do interneta?	n = 505	Modem (%)	ISDN (%)	ADSL (%)	Kabel (%)
IZOBRAZBA:					
Osnovna šola (dokončana OŠ)	54	54.6	23.3	9.5	12.6
Poklicna šola	128	50.8	6.6	16.9	25.7
Srednja šola	155	47.9	19.1	15.0	18.0
Višja ali visoka šola	114	49.6	15.7	18.3	16.3
Šolajoči	39	54.9	9.4	22.2	13.5
STAROST:					
Do 19 let	112	56.0	8.7	22.0	13.4
20 do 29 let	130	57.1	6.6	22.0	14.3
30 do 49 let	261	52.1	14.6	14.3	18.9
Nad 49 let	86	34.4	26.5	14.0	25.0
ZAPOSLENOST:					
Zaposleni	196	50.9	13.8	16.8	18.5
Brezposelni	75	55.7	10.6	11.5	22.1
Upokojeni	115	37.8	29.9	8.6	23.7
Šolajoči	39	54.4	9.5	22.5	13.6

Vir: Dostop interneta, 2005, str. 80.

7. SKLEP

E-izobraževanje prihaja. Ne glede na omejujoče ali spodbujajoče dejavnike za razvoj in uvedbo e-izobraževanja, ga bo treba v bližnji prihodnosti sprejeti za svojega. Analiza dejavnikov za uspešen razvoj e-izobraževanja je pokazala, da je stanje v Sloveniji na tem področju za zdaj povprečno, vendar se izboljšuje. Treba pa je tudi poudariti, da je izsledke

raziskav o e-izobraževanju treba vzeti z določeno rezervo, kajti pojem e-izobraževanje je bil v raziskavah preveč na široko opredeljen, tako se lahko le ugiba, če so ga anketiranci pravilno razumeli.

Trenutno je na Ekonomski fakulteti v Ljubljani pripravljen le študij na daljavo za stare programe, ki niso več aktualni. Že obstoječega sistema študija na daljavo zaradi novih predmetov ni mogoče prenesti na nove programe, prav tako predstavljajo tu velik problem tudi profesorji in predvsem tutorji, ki so usposobljeni za obstoječe predmete in jih bo treba pripraviti za nove. Na tej točki obstaja dilema, ali prilagoditi že obstoječi študij na daljavo novemu programu ali uvesti e-izobraževanje vsaj na nekaterih področjih, če ne že v celoti. Tu je najpomembnejša vloga profesorjev in tutorjev, ki se bodo morali ustrezno pripraviti.

Namen diplomske naloge je bil pokazati, ali bi e-izobraževanje na Ekonomski fakulteti lahko polno zaživel. Glavne ugotovitve analize se nagibajo v pozitivno smer. Veliko ljudi pozna pomen e-izobraževanja in večina se strinja, da se je treba dodatno izobraževati. Tudi na visokošolskih zavodih je e-izobraževanje že zelo dobro zakorenjeno, treba pa je tudi poudariti, da v večini kazalcev ekonomsko področje izstopa. Zavodi na ekonomskem področju so zelo dobro seznanjeni s strateškim pomen e-izobraževanja za nadaljnji razvoj in možnostjo njegove uvedbe, poleg tega pa je največji delež že obstoječih e-izobraževanj in predmetov, ki potekajo v elektronski obliki, prisotnih prav v ekonomiji. Vse to nakazuje, da bi bilo na Ekonomski fakulteti vredno razmisliti o uvedbi.

V Sloveniji je veliko uporabnikov računalnikov. Njihova uporaba je razširjena v zasebnih in službenih krogih. Po dostopu do interneta je Slovenija uvrščena v prvo tretjino držav v Evropi. Za zdaj sicer še prevladuje klicni dostop prek modema, ki za e-izobraževanje ni najprimernejši, vendar si hitrejši dostopi hitro utirajo pot. Med drugimi, ki nimajo dostopa do interneta, jih veliko razmišlja o tej možnosti. Večina ljudi dostopa do interneta doma ali v službi. Gibanja omenjenih dejavnikov so v Sloveniji močno obrnjeni navzgor, kar nakazuje, da se bo stanje v prihodnosti še izboljšalo.

Na osnovi analize se lahko sklene, da bi bilo lahko e-izobraževanje na Ekonomski fakulteti uspešno, čeprav je treba tu upoštevati še pripravljenost profesorjev in tutorjev. Stanje sicer ni idealno, vendar je večinoma primerljivo z drugimi evropskimi državami, razen z nekaterimi izjemami. Tu bi morali še veliko narediti na zagotavljanju ustreznih pogojev za nadaljnji razvoj teh ključnih dejavnikov. Pri tem bi morali sodelovati vsi, od ljudi na najvišjih položajih do študentov, ki jim je e-izobraževanje pravzaprav namenjeno.

Prihodnost e-izobraževanja na Ekonomski fakulteti je svetla. Večina dejavnikov, ki so pomembni v razvoju in uspešnosti uvedbe e-izobraževanja, je v Sloveniji na nivoju drugih evropskih držav, kjer e-izobraževanja že intenzivno potekajo. Zato je čas, da tudi na Ekonomski fakulteti pošteno zavijajo rokave in se lotijo dela.

8. LITERATURA

1. Bregar Lea: Študij na daljavo – nove priložnosti za izobraževanje. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 205 str.
2. Gerlič Ivan: Sodobna informacijska tehnologija v izobraževanju. Ljubljana : DZS, 2000. 310 str.
3. Marentič-Požarnik Barica: Psihologija učenja in pouka. Ljubljana : DZS, 2000. 299 str.
4. Marland Perc: Towards more effective open & distance teaching. London : Kogan Page, 1997. 127 str.
5. Minoli Daniel: Distance learning technology and applications. Boston : Artech house, 1996. 352 str.
6. Mood Terry Ann: Distance education – an annotated bibliography. Englewood : Libraries unlimited, 1995. 191 str.
7. Moore Michael G., Kearsley Greg: Distance education – a systems view. Belmont : Wadsworth publishing company, 1996. 290 str.
8. Morrison Don: E-learning strategies – how to get implementation and delivery right first time. Chichester : J.Wiley, 2003. 409 str.
9. Rosenberg Marc J.: E-learning – strategies for delivering knowledge in the digital age. New York : McGraw-Hill, 2001. 343 str.
10. Thorpe M., Edwards R., Hanson A.: Culture and processes of adult learning. London : Routledge, 1993. 283 str.
11. Willis Barry: Distance education – a practical guide. Englewoods Cliffs : Educational technology publications, 1993. 138 str.
12. Zgamajster Margerita: Napotki študentom na daljavo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 93 str.

9. VIRI

1. Balon Andreja: Izkušnje in dosežki Ekonomske fakultete pri uvajanju študija na daljavo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 14 str.

2. Brunec Jure: Zgodovina razvoja in začetki uporabe interneta. Maribor : FERi Maribor. 9 str. [URL: http://lisa.uni-mb.si/student/predmeti/mk/vaje2003_2004/clanki/Zgodovina%20interneta-Jure%20Brunec.doc], 2004.

3. Dostop do interneta: RIS 2004. Ljubljana : Center za metodologijo in informatiko, Fakulteta za družbene vede. 160 str. [URL: http://ris.org/uploadi/editor/Ponudniki_dostopa_2004_brezSiOL.rar], 2005.

4. E-izobraževanje: RIS 2004/2005. Ljubljana : Center za metodologijo in informatiko, Fakulteta za družbene vede. 40 str. [URL: http://www.ris.org/uploadi/editor/e-izobrazevanje_2004-05.rar], 2005.

5. E-izobraževanje – visokošolski in višješolski zavodi: RIS 2005/2006. Ljubljana : Center za metodologijo in informatiko, Fakulteta za družbene vede. 63 str. [URL: http://www.ris.org/uploadi/editor/1141815255Porocilo%20x_javno.doc], 2006.

6. Elearningeuropa.info: an initiative of the European commission. [URL: <http://www.elearningeuropa.info>], 2006.

7. Grobovšek Miha: Elektronsko učenje. Maribor : FERi Maribor. 9 str. [URL: http://lisa.uni-mb.si/student/predmeti/mk/vaje2003_2004/pdf/grobovsek.pdf], 2004.

8. Izredni študij: Ekonomska fakulteta. [URL: <http://www.ef.uni-lj.si/studij/dodiplomskiStudij/is/home.asp>], 14.2.2007.

9. Kaj je 3+2: Ekonomska fakulteta. [URL: <http://www.ef.uni-lj.si/studij/r3p2/kajje3plus2.asp>], 2005.

10. Korže Danilo: Učenje in spomin. Maribor : Center za permanentno izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje. 1 str. [URL: <http://www.pfmb.uni-mb.si:8080/cpi/Gradiva/PSIHOLOGIJA/Ucenje%20in%20spomin.htm>], 31.8.2005.

11. Osebni računalniki v gospodinjstvih: RIS 2000/2001. Ljubljana : Center za metodologijo in informatiko, Fakulteta za družbene vede. 22 str. [URL: <http://www.ris.org/uploadi/editor/PCG.zip>], 2001.

12. Petdeset let rasti in zorenja Ekonomske fakultete v Ljubljani: Ekonomska fakulteta. [URL: <http://www.ef.uni-lj.si/info/zgodovina.asp>], 1996.

13. Sorčnik Klemen: Elektronsko učenje. Maribor : FERi Maribor. 8 str. [URL: http://lisa.uni-mb.si/student/predmeti/mk/vaje2003_2004/pdf/sorcnik.pdf], 2004.
14. Stanič Marija: Blended learning – učinkovit učni proces?. 5 str. [URL: <http://www.interes.si/external/clanki/mivk2005.pdf>], 2005.
15. Uporaba interneta: RIS 2004/2. Ljubljana : Center za metodologijo in informatiko, Fakulteta za družbene vede. 94 str. [URL: http://www.ris.org/uploadi/editor/uporaba_interneta_2004_15.rar], 2005.
16. Wikipedija: prosta enciklopedija. [URL: <http://sl.wikipedia.org/wiki>], 8.2.2007.